

શ્રી કાર્બસ ગુજરાતી સમાજી અંશમાળા

રસકલ્લોલ

સંપાદક : શ્રી. શ્રી. જગન્નાથ વિદ્યારામ રાવળ

પ્રકાશક : શ્રી કાર્બસ ગુજરાતી સમાજ

મુદ્રણ ૦-૧૦-૪૫

પ્રોત્સાહન : ૧૯૨૯

વિકાસ : ૧૯૮૧

મુંબઈ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોર્પોરેશન વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૦૫૭ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રસ ગુહ્યોલ

વિષય સૃષ્ટિ: ૩૪૪::૨૩૪૪-

મુદ્રણસ્થાન : આદિત્યમુદ્રણાલય, રાજપીટ રોડ, અમદાવાદ

મુદ્રક : ગજનન વિશ્વનાથ ખાંડે

પ્રકાશનસ્થાન : સેન્ટ્રલરેઈ રોડ, મહારાજ એન્ડાન્સ, મુંબઈ નં. ૪

પ્રકાશક : રા. રા. હરસિખભાઈ વલ્લભાઈ દિવરીયા,
એમ. એ. એલ. એલ., બી. હાઈકોર્ટ ખીડર, માનદ મંત્રી,
શ્રી ફાર્મસ યુનિટી સમા, મુંબઈ

શ્રી હાર્દસ ગુજરાતી સભા-અમદાવાદ

ગુજરાતના રસકલ્પોલ

સંપાદક

રા. રા. છગનલાલ વિદ્યાશમ રાવળ

ભૂથાવાડા.

ક્ર. ૧૪૮૫.

ગુજર્

સને ૧૯૨૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૩૫૨:૨૩૧ ન-૧૫૦૫૭

મુદ્રણસ્થાન : આદિત્યમુદ્રણાલય, રાયખડ રોડ—અમદાવાદ

મુદ્રક : બલનન વિશ્વનાથ પાઠક

પ્રકાશનસ્થાન : રા. રા. હરસિદ્ધલાઈ વલ્લુભાઈ દિવટીયા, એમ. એ.,

એલ એલ. બી. હાઇકોર્ટ પ્લોટ૧, માનદ મંત્રી શ્રી ફાર્ગસ

ગુજરાતી સભા—મુંબઈ. મહારાજા મેન્શન્સ,

સેન્ટ્રલરોડ, મુંબઈ નં. ૪

પ્રસ્તાવના

હાલ આપણી ગુજરાતી ભાષામાં કાવ્યોના મંથ દિવસે દિવસે વધવા માંડ્યા છે. એક બાજુએ જૂના વખતમાં થઈ ગયેલા કવિઓનાં અપ્રસિદ્ધ કાવ્યો, ને લોકગીત છપાઈ પ્રસિદ્ધ થતાં જાય છે, ત્યારે બીજી બાજુએ હાલના નવા ઉછરતા કવિઓ પોતપોતાની શક્તિ અનુસાર નવાં નવાં કાવ્યો રચી લોકસમૂહને પોતાનાં કાવ્યોનો રસારવાદ ચખાડવા લાગ્યા છે. ખરૂં જોતાં આવા બંને પ્રકારથી આપણા હાલના ગુર્જર સાહિત્યમાં સારો વધારો થાય છે જ. જૂનાં કાવ્યો ને લોકગીતમાંથી સારાં સારાં કાવ્યો ચૂંટી કાઢી પ્રકટ કરવાં, એ પણ એક પ્રકારની સાહિત્યસેવા ગણાવી જોઈએ; અને ગણાય છે જ. મુદત બહાર ગયેલું લહેલું, એટલે ઠંડી પડી ગયેલી ઉધરાણીમાંથી જે કંઈ મળી આવે તે, વસુલ કરવાથી મૂળ મુડીમાં વધારો થાય છે, ને થશે. આલતી ઉધરાણી એટલે લીલી લેખણે આપેલા પૈસાની ઉધરાણીની રકમ આવતાં વાર લાગતી નથી.

આવાં જૂનાં કાવ્યોના જે પ્રકાર થઈ શકે: પહેલો પ્રકાર જૂના પ્રખ્યાત કવિઓનાં રચેલાં પ્રખ્યાત મોટાં રસિક કાવ્યો અને છૂટક બોધક કવિતા; તથા બીજા પ્રકારમાં જૂનાં ને પ્રચલિત લોકગીતનો સંગ્રહ. આ બીજા પ્રકારનું સાહિત્ય પણ પુષ્કળ પડ્યું છે, ને તે કેટલાકને મરી ગયા જેવું લાગતું સાહિત્ય હજી મરી ગયું નથી, પણ જીવતું-જાગતું જોત-જેવું છે, જે અત્યારે પણ ધણાંક ગામ, કરગા કે, શહેરમાં જોવામાં આવે છે.

પહેલા પ્રકારનાં કાવ્યો કે, છૂટક કવિતામાં જ્યારે તેનો કલ્પી, પોતાનું નામ, ઠામ, ને કાવ્યની રચનામાં વગેરે છતિમી આગમાં આવે છે, ત્યારે આ બીજા પ્રકારનાં લોકગીતનાં છૂટક છૂટક કાવ્યોનો

કર્તા જણાતો નથી. તેણે પોતાનું નામ આપવાના અખાડા કયો છે. પહેલા પ્રકારના દરેક કાવ્યનો કર્તા ખંત ને કાળજી રાખી પોતાના કાવ્યની ધટના દરેક રીતે ઉત્તમ થાય તેને માટે ચિંતા રાખતો જણાય છે ત્યારે આવાં છૂટક ગીતનો કર્તા તેને માટે બેપરવાહ રહી તે રચ્યો જ જાય છે, તેનાં આવાં નૈસર્ગિક કાવ્યોમાં આપોઆપ સરસતા, મૃદુતા ને રસિકતા આવી ગયેલી હોય છે. ઝડ, ઝમક ને પ્રાસાનુપ્રાસ બેળવવાની બાંજઘડમાં તે પડ્યો જણાતો નથી. તેને ટીકાકારોની ટીકાની લેશ પણ ચિંતા નથી. તેણે પોતાનું નામ જે આપેલું હોતું નથી તે ટીકાકારોની બહીષ્કરણ લાંઘી નહિ, પણ “આમાં મેં શું વધારે કંઈ છે.” એવું સમજીને જ તે નામ આપવાની દરકાર કરતો જણાતો નથી. પોતાના હૃદયની ખરી ઉર્મિઓથી તે જોડી કાઢી જાહેરમાં મૂકી દે છે; ને ગામની અચાન બાલાઓ તેને ધણા આનંદથી વધાવી લે છે. તેની રચના ને હેતુ એવાં તો વિચારપૂર્વક યોજાયેલા હોય છે કે તેને બાલાઓ ધણી હોસે હોસે ગાય છે. બાપા સરસ, અને અંપી તો વ્યાવહારિક ધરગથ્ય હોય છે કે, બાલિકાઓ તે તરત સમજી શકે છે. કેઈ પણ ગીત કે મોટું કાવ્ય શીખવા માટે તેમના મનને કંટાળો આવતો નથી.

આપણા મહંમ કવિ દલપતરામભાઈ કવિતાની ટુંકી વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે આપી ગયા છે “કવિતા કહીએ કલ્પના જનમનરંજન જાણ.” જેનાથી માણસનાં મન રંજન થાય તે કવિતા તો પછી જે લોકગીતથી બાલાઓનાં મન રંજન થાય તેને કવિતા કહેવામાં શી દરકત છે? શું બાલાઓમાં રસ પારખવા માટે પ્રભુએ શક્તિ નથી મૂકી? પારણામાં સૂતેલું છેકે નાનું બાળક પણ ‘હાલો’ ગાતાં એકાગ્ર મન થવાથી તરત ઉઘી જાય છે. તેની વાહાણી માને ખબર

હોય છે કે, 'હાલો' ગાયા વિના તે કદિ પણ ઉઠવાનું નથી * કેટલીક વાર કેટલીક નાની વહુઓને સાસુઓ કહે છે કે 'આમ ગમેડ ગમેડ થું કરે છે?' 'હાલો' ગા, એટલે તરત ઉઠી જશે. " ખરેખર આ પ્રમાણે કરવાથી થોડીયામાં સૂતેલું બાળક તરત ઉઠવા માંડે છે.

બાલાઓ આવાં ગીત, ને કેટલીક વાર આખાં કાવ્ય ને કાવ્ય પડોશની કોઈ શીખેલી બહેન પાસેથી શીખી લાવે છે. અને તે દરરોજ થોડી થોડી કડીઓ શીખી લાવી ઘેર મોઢે કરે છે, ને બીજે દહાડે પણ તે જ પ્રમાણે વળી બે ચાર કડીઓ શીખી કઠે કરે છે; ગાતી જાય છે ને કામ કરતી જાય છે. આ પ્રમાણે કેટલેક દહાડે આખું કાવ્ય કે, ગીત મુખપાઠ જેવું કરી દે છે. પ્રેમાનંદ કવિનું રચેલું 'વામનચરિત્ર' આ પ્રમાણે એક બાળાએ મોઢે કરેલું સાંભળવામાં આવ્યું છે. આજ પ્રમાણે 'મહેતાનું મોસાણું' ને હુંડી ચરિત્રનું કાવ્ય પણ કેટલીક વાંચકોને મોઢે હોય છે. આવાં કાવ્ય તે નવરાત્રિના ગરબાની ધુમરમાં ગાય છે. ને ત્રણ ચાર દહાડે તેનો પાર આવે છે. લગ્નના

* ગુજરાતના એક કલેક્ટર સાહેબની મરુમને બહુ મોટી ઉમરે છાકરો થયા. આ છાકરાને તેની ગુજરાતી આયા રોજ 'હાલો' ગાઇને ઉઠાડતી હતી. થોડા દહાડા પછી આ સાહેબ પેન્શનપર વિદાયત ગયા, પણ ત્યાં પેલી આયાની 'હાલો' વિના છાકરાને ઉઠવા આવી નહિ, ને ગમે તેટલી કોશીસો કરતાં છતાંયે તે પૂરેપૂરી બેઠએ તેવી ઉઠવા લેઈ શક્યા નહિ. છેવટે તેણે પોતાની જગોપર આવનારા કલેક્ટરને પત્ર લખી પેલી આયા પાસેથી 'હાલો' લખી મગાવી ને મરુમે તે મોઢે કરી, ને હીન્ચકો નાંખવાં માંડ્યા ત્યારે જ આ છાકરાના મનને આનંદ થઈ તે બર ઉઠવા લાગ્યો. બાળકો, તેઓને બાળાજ્ઞાન નહિ હોવાથી 'હાલો' માં આવતા શબ્દો સમજી શકતાં નથી, એ વાત ખરી, પણ તેમની કલ્પદ્રિયને હાલોથી આનંદ થવાથી મન એકામ થતાં નિર્ભા આવે છે.

અરમામ પળ ધણી વાર આવા કાવ્ય સામગ્રવામા આવ્યાં છે. આ પ્રમાણે શ્રીમુખે કાવ્યો કંઠે કરનારી સ્ત્રીઓને શરીની ખીજ સ્ત્રીઓ તેમને ઘેર તેવા જાય છે. ને તે આવ્યા પછી ધુમરનો રંગ ખરેખરે જામે છે. જેમણે નવરાત્રિના કે ગગનની ધુમરમાં ગવાતાં ગીત કે આવાં કાવ્ય સાંભળ્યાં હશે તેમને આ વિષેની ખરી ખાત્રી થશે.

ખાસાઓનાં આવાં ગીત બે પ્રકારના છે: ધુમરમાં ગવાતા ગીત અને અજવાળી ચાંદની રતે રમત સાથે ગવાતા ગીત. *

ધુમરમાં ગવાતાં ગીતના બે પ્રકાર થઈ શકે: દૂદણીયા એટલે કૂદી કૂદી ઠેકડા મારીને ગવાતું ને ખીજું સાધારણ રીતે ફરતાં ફરતાં ગવાતું. ધાણું કરી ત્રણ તાલાં ગીતનો ઘણો ભાગ દૂદણીયાં ગીતનો છે. જ્યારે એક તાલી ને બે તાલીવાળાં ગીત શાન્ત રીતે ધીમેથી કરતાં ફરતા ગવાય છે.

આવા બે જાનના ગીતોથી ગાનારી ખાસાઓનાં મન માતી વખતે આનંદમ મન થાય છે. તેઓ ઘણા જ હર્ષ અને ઉમંગભેર ગાવા માટે આવે છે. તેમની માતાઓ પણ તેમને ઘણા આનંદથી ગાવા જવા માટે રજા આપે છે, સાથે નાનો ભાઈ કે નાની બહેન હંમેશાં છે તો તેને નજીકના એટલ કે એટલી પર ખીજ જોવા આવનાર નાની છોકરીઓ પાસે બેસાડી, તેમને સોંપે છે, તેમ વખતોવખત તેમની સંભાળ લેતી જાય છે; ને માતી જાય છે.

આવાં ગીત કરતાં રમતનાં ગીત તો તેનાથી બે વિશેષ આનંદ સાથે ગવાય છે. છોકરીઓ રમતી જાય છે, દોડતી જાય છે, ને ગીત માતી

* આ લેખકે અજવાળી રાતે રમત સાથે ગવાતાં ગીતોનો સંગ્રહ કરવા માટ્યો છે. ગત્યાર સુખીમા આશરે એવાં ૫૦ એક ગીત એકઠાં થયાં હશે. હજી શોધ જતો છે. ગીતનાં થોડાક વધુ મળ્યાથી તેના સંગ્રહ પ્રસિદ્ધ કરવાનો વિચાર છે.

જન્ય છે. કેટલીક વાર તો બે જૂઠાં જૂઠાં ટોળાં થઈને સામસામી પણ માતી હોય છે. *

આ પ્રમાણે રમતાં રમતાં માવાથી તેમના નાજુક શરીરના પ્રત્યેક અવયવને ખુબ કસરત મળે છે. તે તેથી તેમનાં કુમળાં ફેફસાં વારંવાર દબાઈ ઉઠ્યાંનીચાં થવાથી તેમાં તાજાં લોહીનો વધારો થાય છે. એટલું જ નહિ પણ શરીરના દરેક જૂદા જૂદા ભાગને કસરત મળવાથી તે મજબૂત બને છે. તે વખતે કેટલાંક ગીતમાં દસવાનું આવ્યાથી દસતાં દસતાં તેમના આનંદનો પાર રહેતો નથી ને તેથી એ તેમના લોહીમાં વધારો થઈ તંદુરસ્તી સુધરતી જાય છે. આવાં ગીત તેઓ બ્રાહ્મણોના વેદની પેઠે કહ્યોપકથ્ય શીખેલી હોય છે. તેને માટે જાણાઓ હોતી નથી.

કન્યાશાળામાં કોઈ અમલદાર કે (ને દેશી રાજ્ય હોય તો) કોઈ રાજા રાણા વીઝીટ કરવા આવે ત્યારે રેસીડેશન માટે ધણી વાર ગીતો ગવડાવવામાં આવે છે. આ બધાં ગીત દાલના નવયુવકો કે નવયુવતીઓનાં નવાં જોડી કાઢેલાં હોય છે; ને તે બધાં ધણું કરીને શ્રીમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજોમાંથી આવેલાં જણાય છે. નવી નવી ટ્રેન્ડ થઈને તરતની આવેલી સિલિકા બહેનો તેમને આવાં ગીત શીખવે છે. ને તે બધાં નવાં હોવાથી સ્વાભાવિક રીતે ધણાં પ્રિય લાગે છે. કેટલીક વાર નવરાત્રિના ચરખા ગવડાવવા માટે કન્યાશાળાની ઉપલા વર્ગની છોકરીઓને કેટલાક સફૂફરચો પોતાને ઘેર બોલાવે છે, ને આવડ

* એક ટોળાની પાંચેક છોકરીઓ ભેગી જળી ચાલતી જાય છે, ને ગાતી જાય છે કે “મારા સસરાછની ચાંદ ખલવો મારી સહિયારો! પાન ખીડાં દ્યો, પચાસ પાન દ્યો.” આ સાંજની તેણી બીજા ટોળાં ગાઈ ગાઈ આવેલી બતાવી કહે છે કે “મારા સસરાછ તે આપતેય હાડે (હાથનાં ચાળા કડી બતાવી) મારી સહિયારો! પાન ખીડાં દ્યો, પચાસ પાન દ્યો.”

મરખા મવડાવી, કોઈ પણ વસ્તુની જ્ઞાણી કરે છે. આથી છોકરીઓને ઉત્તેજન મળવાથી તેઓ ધણા આનંદથી આવ મરખા માવામાં સામેલ થાય છે.

અસહનાં ચાંદની રાતે મવાનાં ગીત ઉત્તમ, કે આવાં જોડકણું વાળાં નકલી ગીત ઉત્તમ ? તેની તુલના કરવાનું કામ જોનારા બંધુ-ઓ પોતાની રસપ્રતિષ્ઠિ સાંભળી લીધા પછી નક્કી કરવાનું છે.

નિશાળોમાં ચાલતી બાળવાતોઓ માટે દાક્ષ બે મત બંધાયા છે. કેટલાક કહે છે કે, દરેક વાર્તા પૂરી થયા પછી તેનો સાર કહી દીધાથી બાળકોને તે પ્રદણ કરતાં વાર લાગતી નથી, ને જદું પ્રદણ કરી લે છે. ત્યારે બીજા દાક્ષના કેટલાક નવા લેખકોનો મત એવો છે કે, વાર્તાને છોડે તેનો સાર આપ્યાથી વાર્તા નિરસ બની જાય છે, માટે વાર્તાનો સાર તો દરેક બાળકે આપોઆપ પોતાની ચક્તિ અનુસાર પ્રદણ કરી લેવો જ જોઈએ.

આ જ નિયમ બાલાઓનાં ગીતને પણ લાગુ પડે છે. કેટલાક નવા લેખકો આપેલા ગીત ઉપર વિવેચન કરી તેના અર્થને વિસ્તારે છે, ત્યારે કેટલાક બીજા લેખકો તેમ ન કરતાં તેનો રસ અને સાર બાલાઓને પોતાની મેળે સમજી લેવા માટે તેમને તેમની મરજી ઉપર છોડે છે.

આના માટે શેરડીનું ઉદાહરણ કંઈક વધારે બંધબેસતું આવશે. શેરડીના સાંઠાના કડકા (ગંડા) ચાવી ચાવીને તેનો રસ ગળે ઉતારવો, કે શેરડીના સાંઠાને કાલામાં પીલી તેના રસનો ખાલો ભરીને પીવો;— આ બેમાંથી કયું વધારે ઉત્તમ ગણાય ? તેની તુલના કરવાનું કામ હું વાંચકમંડળને સોંપું છું. વાંચનારાં બંધુબચિત્રીઓમાંથી કોઈકને પહેલી રીત પસંદ પડશે, તો કંઈકને બીજી રીત વધારે ગમતી આવશે. જો કે, મૂળ હેતુ તો બંનેનો એકસરખો જ છે. ચલાય તો ચાવી ચાવીને રસ ધીમે ધીમે ગળે ઉતારો, કે ચલાય તો શેરડીના

રસને એક સુંદર ચીનમાં પાલામાં રેડીને પીઓ. આ બંને રીત બિનબિન છતાં હેતુ તો એક જ છે.

શેરી કે ફળીઆને નાકે અથવા ત્રિભેટે અજવાળી રાતે જરા જમને જોશો તો બાલિકાની રમતનાં આ ગીતોથી તમને બહુ આનંદ થશે. તેમ કરવા માટે તમને મુંબઈના કોઈ થીયેટરનાં નાટક કે, સીનેમા જોવાની ટીકીટ જેવી ટીકીટ લેવી પડશે નહિ. તમે આવી રમત સાથે મવાતાં ગીતોથી જોટલો આનંદ ભેઈ શકશો, તેટલો વખત તમારો નકામો નહિ જ જાય, પણ તમે કંઈક રસમ અને સહૃદયી હશો તો ત્યાંથી ઘેર જવાનું મન નહીં જ થાય.

આ રીતે રમવાનો રિવાજ કોઈ આજકાલનો નથી. તે તો બહુ પ્રાચીન કાળથી ચાલતો આવે છે, ને હજુ પણ આગળ તેવો ને તેવો ચાલુ રહેશે. કેમકે તેવી રમતોનાં ગીતમાં પૈસાની જરા પણ જરૂર પડતી નથી. તેમ બહુાંક ગીત નિર્દોષ હોવાથી બાલિકાનાં માથાપ તેને માટે કોઈ વાંધો પણ લેતાં નથી. તો પછી સદાકાળ તે ચાલુ રહે તો તેમાં કોઈ નવાઈ જેવું નથી.

આવાં ગીતો ઉપરથી આપણા હિન્દુસંસારનાં દાલનાં ચાલતાં ચિત્રો પણ નજર આગળ તરવરી આવે છે. સાસુ ને વહુ, દેરાણી ને જેઠાણી ને નણંદ ને બોળાઈ વચ્ચે કેટલીક વાર થતાં ઉંચા મનનો ગિતાર તેમાં આલેખેલો હોય છે. કેટલીક વાર તેનાથી ઉલટું તેમનો અન્યોઅન્યનો પ્રેમભાવ પણ કેટલાંક ગીતોમાં આપેલો હોય છે.

પિયર તંત્રનો પ્રેમ વીરા ઉપરની મમતા, ને બાબી તંત્રથી મળતાં લાડકોડ પણ બધી વાર ચીતરેલાં હોય છે.

આભાર

આ ગીતનો એકઠો કરેલો સંગ્રહ બહુ દલામથી પઢી રહ્યો હતો. જે શ્રી ગુજરાતી ફાલ્સ સભા-મુંબઈ-એ ઉત્તેજન આપી આ સંગ્રહ

ન છપાવ્યો હોત તો હજુએ તે કેટલાંક વરસ તેમ ને તેમ પડી રહી, વખતે ઉપધના કીડાનો ભોગ પણ થઈ પડ્યો હોત. તેથી આ ભેખક પ્રથમ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આ સભાનો ખરા અંતઃકરણથી આભાર માને છે.

વળી આ પુસ્તકનો ઉપોદ્ગત લખવા માટે આપણા વૃદ્ધ સાક્ષર શ્રી દીવાન બદાદુર કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ જવેરી, એમ. એ. એલ એલ, બી. એમણે પોતાનો ધણો કીમતી વખત રોક્યો તેને માટે પણ ખરા દિલથી તંઓશ્રીનો ઉપકાર માને છે.

સાક્ષર શ્રી અંબાલાલ જુઝાખીરામ જાની, બી. એ. એમણે પણ પોતાનો કીમતી વખત રોક્યો, આ પુસ્તકનાં મુદ્ર તપાસી આપ્યાં, તેથી તેમનો પણ ઉપકાર માનવાનો છે.

નીચે લખેલી કન્યાશાળાની હેડ મિસ્ટ્રેસોએ ગીત એકઠાં કરી આપવામાં કેટલીક મદદ આપી હતી, તેથી પણ તેમનો આભાર માનવાની જરૂર છે.

સ્વ. પ્રસન્નગૌરી હેડ મિસ્ટ્રેસ જુજાવાડા ભેડી રે મર્લ રકુલ.

મં. કૃષ્ણગૌરી હિરાલાલ— હાલ પેન્શન ઉપર.

સૌ. ચિ. બહેન શાંતા ગૌરી—હેડ મિસ્ટ્રેસ, સહેરા-પંચમહાલ.

સૌ. ચિ. બહેન કુસુમગૌરી—હેડ મિસ્ટ્રેસ, જાલોદ કન્યાશાળા.

સૌ. ચિ. બહેન તારાગૌરી—હેડ મિસ્ટ્રેસ, ટીખા—પંચમહાલ.

સૌ. કુલવધુ ચંચળગૌરી— હેડ મિસ્ટ્રેસ, દેરાલ—પંચમહાલ.

આ સિવાય બહેન સુશીલા અને બહેન ચારદાએ પણ જોષ્ટકી મદદ આપવાથી અહિં તે બધાનો ઉપકાર માનવામાં આવે છે.

સ્વ. સાક્ષર રાજરત્ન શૈલ પુરપોત્તમ વિશ્રામ માવજી જે, પી. એમ. આર. એ. એસ. તથા મુંબઈ બંદરના પ્રખ્યાત સોલીસીટર રા. રા. નગીનદાસ ત્રિભુવનદાસ માસ્તર બી. એ. એલ એલ, બી. એમણે પણ પ્રસંગે પ્રસંગે કેટલીક કીમતી સૂચનાઓ આપ્યાંથી તેમનો પણ ઉપકાર માનવો ઘટે છે.

મુંબઈ-લુહાર ચાલ

વિકલ કાચના બીલ્ડોંગ

તા. ૧-૧૦-૨૬

જી. વિ. રાવલ

ઉપોદ્ધાત

રા. છગનલાલ વિહારામ રાવળ આ ઉમ્મરે પણ જૂના ગુજરાતી સાહિત્યની સેવા જીવાનીના વેગથી જ કરી રહ્યા છે. તેમણે સંગ્રહ કરી હાવાલા પ્રસ્તુત “ગુજરાતના રસકલ્પોલ” વાંચતાં ખરેખર વાંચનારને “રસ” પડશે અને ગાનાર “કલ્પોલ” કરશે. આ અમુક પ્રકારના સાહિત્યના અંગનો સંગ્રહ કરવાનો શોખ જેવો કાઠીઆવાડ પરત્વે રા. ભાઈ ઝવેરચંદ્ર મેઘાણીનામાં જેવામાં આવે છે તેવો ગુજરાત પરત્વે રા. રાવળમાં જેવામાં આવે છે. એકનું કાર્ય બીજાની પૂરતી (supplement) રૂપે છે, અને એ બંનેના સંગ્રહ એક બીજાની જોડે મેળવીને વાંચતાં આખા પ્રાંત-ગુજરાતકાઠીઆવાડ બંને-ના એ દિશામાં થએલા પ્રયાસની કિંમત આંકી શકાય છે. આ રસકલ્પોલ, આ “રસડા” એ આપણા ગૃહજીવનનું-કાઠીઆવાડી પ્રાંતિક બોલીમાં કહીએ તો આપણી “રહેણાંક”નું-આપણા ગૃહસંસારનું, આપણી સ્ત્રીઓના-પુત્રી, વહુવાર, માતા, સાસુ તરીકેની-હૃદયને મથવતી બાવનાનું આબેહુબ ચિત્ર આલેખે છે, અને તેમાં જ તેની ખરેખરી કિંમત રહેલી છે. આપણા ગૃહજીવનમાં, આપણા ગૃહસંસાર, અને આપણી રહેણીકરણીમાં ધીમે ધીમે પણ મજબૂર રીતે ફેરફાર થતો જાય છે. એ વાત ખરી છે કે એ ફેરફાર જેટલો સહેરોમાં મૂર્તિરૂપે દેખાય છે તેટલો હજુ ગામડાંમાં દેખાતો નથી. દાખલા તરીકે, આજની મુંબઈની ચંદારામજી હાઈસ્કૂલમાં શીખતી છોકરીને ‘બેદું ને ઉઢેણું’ એ શી વસ્તુ હશે એનો ખ્યાલ આવવો મુશ્કેલ, તો પછી “સોના ઉઢાણી, રૂપા બેડા” એ ગરબીમાં એવાં “ઉઢાણી” પર ગોઠવેલાં “બેડાં” વડે પાણી બરનાર સુવતીના હૃદયમાં એવી કિંમતી વસ્તુઓની તે માલિક હોવાથી

તેને અંગે કેવા ભાવનું સંચાલન થતું હતું તે સમજવું તેને કદાચ થઈ પડે તો તેમાં આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. આપણા પોશાકમાં ધીમે ધીમે કેવા ફેરફાર થઈ ગયો છે તે પણ એ જ ગરબાઓમાં વર્ણવેલા પોશાક અને હાલ પહેરાતાં કપડાં જોવાથી તરત સમજાશે. “ સુરતની ઝંઘડી ”ને બદલે આજે ઝેકારલોવેકીઆની ઝંઘડી આવી છે; અગવેલ, મગવેલ, પટોળાં ને દરીયાઈ ને બદલે જ્યોર્જેટની સાડીઓ આવી છે. કમખો ગયો ને “ ક્ષાદિત આબ્યું ” છે, એટલે જે જે ગરબાઓમાં એ બધાં કપડાંને અંગે જે જે ભાવ-વિચાર-દર્શાવવામાં આવ્યા છે તે તે ભાવની કદર હમણાં ઓછી જ થવાની. છતાં એ વાતની તો ના કહેવાશે નહીં કે ગુજરાતના રસકલ્પોલ, ને રા. મેઘાણીના કાઠીઆવાડી રાસડા વગેરેના સંગ્રહ, આપણા જૂના અને હજી સુધી ટકી રહેલા-જો કે ધીમે ધીમે પરિવર્તન પામતા-ગૃહ-જીવનનું આબેહુલ પ્રતિબિંબ પાડે છે.

“ રસકલ્પોલ ” ને રાં રાવળે ત્રણ ભાગમાં વહેંચી નાંખ્યા છે: દાખલ, કુટુંબ-ગૃહસંસાર, અને રમત ને ગમત. એમાંના કેટલાક ગીતના પ્રસંગ ગુજરાત અને કાઠીઆવાડ બંનેના જીવનને સામાન્ય છે. દાખલા તરીકે નવી પરણેલી વધુને સાસરે જવાનું “ આણું ”; “ રસકલ્પોલ ” નું “ આણું ”—એમાં દર્શાવેલો ભાવ, રાં મેઘાણીનાં પુસ્તકોમાંથી મળી આવતા એવા જ પ્રસંગોને મળતો છે. પરન્તુ એ બંનેમાં નથી રાં ઘોટાદરનાં કાવ્યોમાંથી દ્રવતી ભાવની બીનાશ, કે નથી તેમાંથી ટપકતો, હૃદયને હચમચાવતો રસ. “ રેંટીઆ ” વિષેનું રસકલ્પોલનું કાવ્ય જે રાં બ્રહ્મકુલદાસ રામચૂરા ગાઈ બતાવે છે તે, “ તમે કાંતો રે, મેરી છેલણુ બીબીઆં ” ભોલ ખડે જોતાં તો એ બે ગીતો એક બીજાના પાઠા ફેર—Variant

જેવાં જ લાગે છે. છતાં કાઠીઆવાડી ગીત કાંઈક વધારે સાઈ છે. જેમણે પેલું કાઠીઆવાડી ગીત, “ અરર માડી ! વિંછીડો, મને વિંછીડો ફટકાવી, મા ! અરર માડી વિંછીડો ! ” વાંચ્યું હશે તેમને આ ગુજરાતી સંગ્રહમાંનો “ ઝેરી કાંટો ” તદ્દન નિરસ લાગશે. અને ગીતમાં “ કાંટો ”ની વેદના વર્ણવી છે, પરંતુ “ વિંછીડો ” ના કાંટાના ડંખની વેદનાનું વર્ણન વાંચી જાણી આપણને વિંછી કરડ્યો હોય એમ લાગે છે, ત્યારે આમાં તેવું કાંઈ નથી. સૌથી પહેલો ગરબો “ ગુર્જરી ” નો છે. પરંતુ એમાં વર્ણવેલી “ ગુજરાતણ ” ક્યાં અને રાં નરનાલાલ દલપતરામ કવિની વર્ણવેલી “ ગુજરાતણ ” ક્યાં ? “ ખાંચણાં ”—ગુજરાતના કેટલાક ભાગમાં એને “ ખાચણીયાં ” કહે છે—“ જુગડું ” જેમાં એક દિંદુ એક તરક (મુસલમાન) જોડે જુમાર રમતાં પોતાની બહેનને હોડમાં મૂકી તેને ખોઈ ખેસે છે, “ બાર બધયર ” જેમાં લુલી, લંગડી, કાણીનો સમાવેશ થાય છે, એવાં એવાં અનેક ગીતો આપણા ગૃહસંસારનો એક ઐશ, કે જે દેશમાં વધતી જતી સ્ત્રી અને પુરૂષને અપાતી કેળવણીને લીધે અદૃશ્ય—એકદમ નહિ, પરંતુ કીડીને વેગે—થતો જાય છે તે આપણી નજર આગળ ખડો કરે છે.

આ સંગ્રહ અથથી ઇતિ સુધી વાંચનારને જરૂર રસ તો પડશે જ અને કાંઈક નવું જાણવાનું પણ મળશે જ, એમ માઈ માનવું છે.

મુંબઈ
તા. ૧૬ મી જુલાઈ }
સને ૧૯૨૯

કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી

અ નુ ક મ સ્ત્રિ કા

ગીતાંક

દરેક ગીતની પહેલી લીટી

પૃષ્ઠાંક

ભાગ ૧ ભા

દ્વાંચપત્ય

૧ બના મુર્જરી મુર્જરી થું કરો રે	૧
૨ સુરત શહેરની મુજરી રે	૩
૩ સોના બેડું રૂપલા ઊઠાણી ને	૫
૪ મોરલી તે ચાલી રંમ રસણે રે	૭
૫ આવ્યા રે આવ્યા દશરા કેરા દિન	૮
૬ ઝીણી ઝીણી તે વાદળામાં વીજળી રે	૧૧
૭ ચંપા પાંખડી વાળો હિંદોળો બંધાવો	”
૮ ઢોલાજી ચાલ્યા ચાકરી	૧૨
૯ ઉઝાં ઉઝાં રે આમળાનાં ડાળ	૧૩
૧૦ તમે એક વાર મારવાડ જાજો રે	૧૪
૧૧ સાવ સોનાની મારી ઢોળણી રે	”
૧૨ આવી રે આવી જોગીની જમાત	૧૬
૧૩ એને પાન સોપારી ના ભાવે	૧૭
૧૪ કાંતો રે મારાં મેઢાં બીચી !	૧૮
૧૫ કાંતો રે મારાં કણુબણુ રાણી !	૧૯
૧૬ ધુધરીઆળો ઝાંપભો	૨૦

ગીતિક

દરેક ગીતની પહેલી લીટી

પૃષ્ઠાંક

ભાગ ૨ એ

કુટુંબ-વૃહસંસાર

૧૭. હિંચી કુંચીનાં થડ ચાકણાં રે મારા નંદલાલ !	૨૩
૧૮ એરડામાં લિમાં વલુઅર	૨૪
૧૯ લીલી કિશોરી હીરની ને	૨૫
૨૦ સવા મળુ સોનાનું કાપડું રે	૨૬
૨૧ બાર બાર વરમે આવ્યા વીરોજ	૨૭
૨૨ નહીં છતું શામળીયા લાલ ! કાટો ઝેરી રે	૨૮
૨૩ સુંદર શામળીયા ! એ પેલું ઘર માં	૨૯
૨૪ અંબાજના દહેરા પછવાડે નિત નિત મરઘો બોલે છ રે	૩૦
૨૫ મા ! હું ખેતરમાં ગઈતી લાલ !	૩૧
૨૬ મારી તણુ પેસાની દીકરી લાલ ઝરમરીયું	”
૨૭ ગરબો કેરાવો, ગરબે જળીઓ મૂકાવો ને	૩૨
૨૮ છાંડો ફૂલો લર સાંકડો રે, માંલ્ય છે કારેલીનો છાંડ	૩૫
૨૯ મારે ઘેર બાર બધયર, હકીકત વાણિયા !	”
૩૦ પ્રહુ ઉડ્યું માજમ રાત, વસાવ્યું વડોદઈ રે લોલ	૩૬
૩૧ મા ! મારી શોક્ય આવ્યાં પડણ્યાં	૩૭
૩૨ મા ! મારી સાસુડી માંદી પડી રે	૩૮
૩૩ મારી માતાએ માયાં ગુંથીયાં	૪૦
૩૪ મારી સાસુએ એમ કહ્યું ને	૪૧
૩૫ મા ! મારી તે સાસુ એમ કહે છે	૪૨
૩૬ ઉત્તરમાંથી દીકરી જનમ્યાં	૪૪
૩૭ મેં તો કોડેશું પગરણ માંદીયાં	૪૫

ગીતાંક	દરેક ગીતની પહેલી લીટી	પૃષ્ઠાંક
૩૮	મૂળાનું તો શાક કર્યું ને, ડાસો કહે છે દુઝા	૪૬
૩૯	વીરા ! હું રે સંતોષણ બેનડી !	૪૭
૪૦	સાઠી ને કાંઈ ચોખ્ખા રે, કંકુ વરણા	૪૮
૪૧	મારે આંગણે ફૂંધ છે રે, હમછમીયાં પાણી	૪૯
૪૨	મંકોડાની હાર ચાલી, મમ ઘોડા લાલ રે	”
૪૩	મારો સસરા છે તલાટી, મને અંગુઠી ઘડાવી	૫૦
૪૪	ગઠો વડુજી ! ઘઉંના વીણો જો	”
૪૫	અમે શેર જશેર બાંગો પીધી રે	૫૨
૪૬	ઓડો તેડાવો ને ઇટો પડાવો	૫૩
૪૭	મારા વાડામાં એરંડો, કેસરીયા લાલ !	૫૪
૪૮	સાસુજી ! ઘડુતો ફટયો	૫૫
૪૯	મા ને દીકરી પાણીલાં સંચર્યાં રે લોલ	૫૭
૫૦	મારા સસરા એવા બૂંડા	૫૯
૫૧	સુરતની બંગડી બાર બંધવાળી	૬૦
૫૨	સાસુને બારણે લીમડી રે	૬૨
૫૩	ગિંડો ફૂવો જળ હિતરાં, જળ ભરવા દો	૬૩
૫૪	મારા વાડામાં સીતાફળી, તેનાં ફળ મીઠાં	૬૪
૫૫	મારા સસરા જમવા બેઠા સુરતી માદળીયાં	૬૫
૫૬	સરખી તે સહિયરો પાણીલાં સંચર્યાં રે લોલ	૬૬
૫૭	મારો વીરો, મારો વીરો, જમવા રે બેઠા	૬૭
૫૮	મારો વીરો ભર્યા સમુદ્રમાં નાલ	”
૫૯	સરસ્વતિ ગણપતિને પાય લાગું	૬૯
૬૦	ઝીણી ઝીણી વાગે ધુધરડી રે, અંઝરને અમકારે	૭૧
૬૧	તારી ઝુલડી ક્યાં મઈ ? જશેદા પૂછે છે	”

ગીતાક	દરેક ગીતની પહેલી લીટી	પૃષ્ઠાંક
૬૨	ઝુલ્હીને કારણ પહોંચી લીધી	૭૩
૬૩	ઉચા ઉચા બંગલા ચણાવે	૭૪
૬૪	હું તમને પૂછું મારા વીર રે, પોપટજી !	૭૭
૬૫	કડવે લીમડો ને કડવી કારેલી રે	૭૮
૬૬	હું તો રાજની વાડીઓમાં ગઈ'તી મારા રાજ !	,,
૬૭	સાસુ વડુની વઢવાડ, કહો ઘર કેમ ચાલે ?	૭૯
૬૮	મારા રે બાપે જાલાપુર દીધી	૮૦
૬૯	પહેલી પળનાં કારેલાં, બીજી પળની વાલોળો રે	૮૧

રમત—ગમત

ભાગ ૩ નો

૭૦	રૂપિયો ભેઈ હું તો સરકારમાં ગઈ'તી	૮૫
૭૧	ડોશીડાને ઢાટે આંતાં, સહિયર ! મારી	૮૬
૭૨	આ, શું દીયરીએ જોટડી રે આણી !	૮૭
૭૩	મેના સખી ! રે મેના સખી !	૮૮
૭૪	અમર લ્યો રે ! અમર લ્યો	૮૯
૭૫	વનમાં બોલે રાજ, કોમલડી રે	૯૦
૭૬	આજ મારે સોનાનાં કામ, આજ મારે રૂપાનાં કામ	૯૧
૭૭	સાળુડો ઉઠી ઉઠી જાય રે પવનમાં	૯૨
૭૮	દોઢ બદામની કુંડી રે આણી	૯૩
૭૯	તલવાડનો નાનજી ડામર, ઝમકુડી	૯૪
૮૦	વરહો છો રે દનિયા કુખી થાય છે	૯૫
૮૧	શીમલા ઝૂલણુ લ્યો, નદીની પારે ખેતરાં શીમલા	૯૬
૮૨	મારું સોનાનું છે બેડું રે, છેલછખીલા છોગાળા !	૧૦૦

ગીતાંક	દરેક ચીતની પહેલી લીટી	પૃષ્ઠાંક
૮૩	નાની નાનીશી લીમડીઓનાં ઝરમરીમાં શાં પાન	૧૦૧
૮૪	મમ મમ જોવડા મોગરા રે	"
૮૫	મારા પાણીઆરામાં જીંદ રે વાળ્યું	૧૦૩
૮૬	આપું આપું કક્ષાંની જોડ, કંઈ રે ગરાસણી	૧૦૪
૮૭	હું તો જાડી કેડીમાં ઢિતરી રે નાનાં નાનાં ચીલડાં થ્યો	૧૦૫
૮૮	એક વાર સુરત જાળો જોગીડા !	૧૦૬
૮૯	દૂધી દૂધી તળાવડી રે	૧૦૭
૯૦	આ જમના ઝીલવા અમે ગયાં જી રે સામળીઆ !	૧૦૮
૯૧	બ્રાહ્મણની શેરીએ ના જઈશ મારા પોપટ !	૧૦૯
૯૨	મારા વાડામાં ચુંદી લાલ ! ચુંદાં થ્યો	૧૧૦
૯૩	સુરતી ગરબો વાપર્યો, જઈ કુંગરમાં કેરાવ્યો જી રે	૧૧૧
૯૪	લીલીશી ટોપી ને બરતે બરેલી	"
૯૫	આંબો પાક્યો ઝાકમ ઝુમ રે	૧૧૨
૯૬	આગળ આવે છે માઈ મગફળીનું ખેતર	"
૯૭	પા પૈસાનું મેં તો ધૂપેલ આપ્યું	૧૧૩
૯૮	મારે ઘેર આવજો રે નણ્ણોઈ પશુજા	"
૯૯	સોના તે કેઈ માઈ ખેડણું રે	૧૧૫
૧૦૦	આંબો મોર્યો રે મહુડે મોગરો	૧૧૬
૧૦૧	ચુંદડી તે બલેરી આવી રે પાવગઢની ચુંદડી	૧૧૭
૧૦૨	તરક બાધરભાઈ જૂમડું રમતા	૧૧૮
૧૦૩	બહું મળ્યું બાઠોડું ગામ	૧૨૨
૧૦૪	રંમમહોલમાં તે કાણુ કાણુ પોઠશે ?	૧૨૪
૧૦૫	ખરા લોહાનું માઈ ઠાતરડું રે લોલ	૧૨૫

શ્રીનાંક	દરેક ગીતની પહેલી લીટી	પૃષ્ઠાંક
૧૦૬	હેલુ પેલુ તારીયું ઉચેલું રે, રતન તારીયું	૧૨૬
૧૦૬	મારી ધાણીને તારા દાળીઆ, બોવાળીઆ રે લોલ	૧૨૭
૧૦૭	કુંગરી ઉપર કાચંડી વીયાણી રે મારાળ	૧૨૮
૧૦૮	રાહી નાંનેરી પરણાવી, રાહી ભમરી રે	૧૨૯
૧૦૯	પીપળાનું પાનું બોભે ધડાધડ રે	૧૩૦
૧૧૦	પાટણ જડયું રે જડાવ, અમદાવાદ ચીતરયું રે	૧૩૧
૧૧૧	મા મને ડોસાને પરણાવી રે	૧૩૨
૧૧૨	બાર વરસની કન્યા ને અઢી વરસનો વર રે	૧૩૩
૧૧૩	દુનિયા આવે છે માની જગત્રા જે	૧૩૪
૧૧૪	ગજ ગજની ટોપી રે બડવા ! શેરીએ દોડ્યો રે બડવા	૧૩૬
૧૧૫	બાળો શ્રદ્ધચારી, મારો બાળો શ્રદ્ધચારી	”

શુદ્ધિ

પૃષ્ઠાંક	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૮	૧૭	પાછા	પાછાં
૧૨	૬	તુલસીઆ	તુલસીઓ
"	૯	ઝાઝરા	ઝાઝરાં
૧૫	૧૨	ચોલો	ચોલો
૧૮	૧૭	મંદાં	મંદાં
૨૪	૯	અખડયું	આખડયું
૨૬	૧૦	કાપડની	કાપડાની
"	૧૬	રોઠોડની	રોઠોડ
૨૭	૧૪	તો	તે
૩૧	૯	પૈસા	પૈસાની
૩૨	૯	મૂકાવળો	મૂકાવો જો
૩૭	૬	ઢાળું	ઢાળું
૪૩	૨૨	સાંભેલા	સાંભેલાં
૪૮	૯	વીર	વીરા
"	૨૦	કામઢીયા	કામઢીયા
૫૩	૫	પડાવે	પડાવો
૫૪	૧૭	આપ્યો	આપ્યો
૬૦	૩	બોલ્યા	બોલ્યાં
"	૧૭	સાસરે	સસરે
૬૩	૩	સાસરો	સસરો

પૃષ્ઠાંક	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬૪	૧૫	પહેરકું	પહેર્યાં
૬૬	૧૫	વારે	વાર
૬૭	૬	રાજવણુ	રાજવણુ
૬૮	૬	ખાંચણાં	ખાંચણાં
૬૯	૩	વીર	વીરો
૮૦	૯	સાસરીયાનાં	સાસરીયાનઃ
"	૧૪	સા	સો
૮૧	૨૦	ધૂણીયા	ધૂણીયા
૯૦	૧૨	છેલ્લે "લોલ" શબ્દ વધારીને વાંચવું.	
૧૦૪	૧૦	તારી	(શબ્દ ખેવડયો છે)
૧૧૧	૧	કુંઝરામાં	કુંઝરામાં
૧૧૨	૧	ઝાક	ઝાકમ

દામ્પત્ય

ગુજરાતના રસકલ્પોલ

ગુર્જરી^૧

(એક સાથે બધાંએ ડાબી બાજુએ ફેફકા મારી તાળી પાડવી, પછી તેવી જ રીતે જમણી બાજુએ ફેફકા મારી તાળી પાડવી.)

(ફેફકાથી—ત્રણ તાલી)

બના	ગુજરી	ગુજરી	શું	કરો	રે,	
બના	ગુજરી	ગુજરાત	કેરું	ફલ;		
બના	મારૂં	સમાને	ગુજરી	રે.		
બના	ગુજરીના	દાંત	વખાણીએ	રે,		
બના	જાણે	દાડમ	કેરાં	બીજ.	બના૦	
બના	ગુજરીના	હોઠ	વખાણીએ	રે,		
બના	જાણે	કંકુ	કેરી	લોળ.	બના૦	
બના	ગુજરીનું	મુખ	વખાણીએ	રે,		
બના	જાણે	જાણે	પૂનમ	કેરો	ચંદ.	બના૦
બના	ગુજરીના	પગ	વખાણીએ	રે,		
બના	જાણે	કેળો	કેરા	ચંબ.	બના૦	
બના	સોના	તે	કેરું	મારૂં	બેડલું	રે,
(કે) બના	રૂપલા	ઢાણી	દાચ.		બના૦	

૧ ગુર્જરીની સ્ત્રી, ગુજરાતણી.

બના સાતે સહિયરો પાણી સંચર્યાં રે,
 બના સાંભળા છે નવતેરી વાત. બના૦
 બના ક્યારે જશે કે બના પરણવા રે,
 બના ક્યારે ચલાવશે જન. બના૦
 બના શા શા વાકે બના પરણશે રે,
 બના નથી ફાડ્યાં ને નથી ઢાળ્યાં રે,
 બના નથી કર્યા રંગડ. બના૦
 ગોરી કોણે ક્યાં ને કોણે સાંભળ્યાં રે,
 ગોરી કોણે ઉરાડેલી વાત. બના૦
 બના ચંદે ક્યાં ને સુરજે સાંભળ્યાં રે,
 બના વાવલીએ કહી અમને વાત. બના૦
 ગોરી તમારાં મહિયર ધણાં વેગળાં રે,
 અમને ઢુંકડાં સાસરીયાંની ખાંત. બના૦
 ગોરી તમારો વીરો છે એકલો રે,
 અમને સાતે સાળાની ધણી ખાત. બના૦
 ગોરી તમારાં છોડડા ગોખરાં રે,
 અમને ભેગાં જમાડ્યાની ખાંત. બના૦
 ગોરી તારા પણુંચા શામળા રે,
 અમને ગોરા પણુંચાની ખાંત. બના૦
 બના ક્યારે જશે બના પરણવા રે,
 બના ક્યારે ચલાવશે જન. બના૦

ગોરી બીજે ત્રીજે મારો માંડવો રે,
 ગોરી ચોથે ચલાવશું જન. બના૦
 બના આડી ચણાણું ચંદન કોટડી રે,
 બના નજરે ના જોઈ નાની સોકય. બના૦
 ગોરી પાકું પાકું ચંદન કોટડી રે,
 ગોરી બેગી જમાકું નાની સોકય. બના૦

૨

ગુજરી^૧

(કૂદણીયું—ચણ તાલી)

સુરત શહેરની ગુજરી રે,
 સારી સારી યંગડીઓ વેચાય—
 મારી સહિયરો !
 આજ મારા વહાલમ ઘેર નથી રે.
 વહાલમ હોય તો મૂલ કરે રે,
 જોખન ઝોલા ખાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 મુંબાઈ શહેરનાં સાચાં મોતી રે,
 ભારે ભારે મૂલથી વેચાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 વહાલમ હોય તો મૂલ કરે રે,
 જોખન ઝોલા ખાય, મારી સહિયરો ! આજ૦

૧ અમદાવાદના માણેક ચોકમાં દર શુક્રવારે જે ગુજરી બરાચ છે તે અર્થ હોવા-હાટ.

દાહોદ શહેરના દાંડીયા રે,
 સારા સારા દાંડીયા વેચાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 વહાલમ હોય તો મૂલવે રે,
 જોખન ઝેલા ખાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 ડબોઈ શહેરના ડાખલા રે,
 સારા સારા ડાખલા વેચાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 વહાલમ હોય તો મૂલ કરે રે,
 જોખન ઝેલા ખાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 નડિયાદ શહેરના નવાં નાડાં રે,
 સારાં સારાં નાડા વેચાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 વહાલમ હોય તો મૂલવે રે,
 જોખન ઝેલા ખાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 ઘોઘા શહેરના ધુધરા રે,
 સારા સારા ધુધરા વેચાય, મારી સહિયરો ! આજ૦
 વહાલમ હોય તો મૂલ કરે રે,
 જોખન ઝેલા ખાય, મારી સહિયરો ! આજ૦

રાણીનો મોર

(ગરબા—ગણ તાલી)

સોના મેકું રૂપલા ઉઠાણી જો,
રાજની રાણી રે પાણીલાં સંચર્યાં.
આણી તીરે રાણી ભરે પાણી જો,
પેલી ને તીરે રે મોર ટહુકા કરે.
દાસીએ જમને રાજજીને સોંપ્યાં જો,
તમારી રાણી રે મોર સાથે રમે.
ત્યાંથી રાજજી વનવગડામાં ચાલ્યાં જો,
રાજએ લઈ ધનુષબાણ સાધીયાં.
પહેલું બાણ રાજજીએ માર્યું જો,
જમને વાગ્યું રે મોરના પગમાં.
બીજું બાણ રાજજીએ માર્યું જો,
જમને વાગ્યું રે મોરની પાંખમાં.
ત્રીજું બાણ રાજજીએ માર્યું જો,
જમને વાગ્યું રે મોરના પેટમાં.
ચોથું બાણ રાજજીએ માર્યું જો,
જમને વાગ્યું રે મોરના મુખમાં.
પાંચમું બાણ રાજજીએ માર્યું જો,
પાંચમે ને બાણે રે મોર છળા પડ્યો.

દાસીએ જમને રાણીને સંભળાવ્યા ને,
 તમારો મોર રાજાજીએ મારીયો.
 ઉઠો રાણીજી ! દરવાજા ઉઘાડો ને,
 રડતાં ને કકળતાં દરવાજા ઉઘાડીયા.
 પીયરનો પાડોશી મોર કેમ મારીયો ?
 સાસરીનો સંગાતી મોર કેમ મારીયો ?
 કહો તો રાણીજી ! (ઉંચી) હવેલી ચણાવું ને,
 હવેલીએ ચીતરાવું વનનો મોરલો.
 ઘેલા રાજાજી ! ઘેલડીયું શું બોલો ને ?
 કડીયાનો ચીતરેલો મોર કેમ બોલશે ?
 કહો તો રાણીજી ! સુરતથી સાડી મંગાવું ને,
 પાલવડે છપાવું વનનો મોરલો.
 ઘેલા રાજાજી ! ઘેલડીયું શું બોલો ને ?
 પાલવડે છાપ્યો તે મોર કેમ બોલશે ?
 કહો તો રાણીજી ! મુંબાઈ બંગડી ઘડાવું ને,
 બંગડીએ ચીતરાવું રે વનનો મોરલો.
 ઘેલા રાજાજી ! ઘેલડીયું શું બોલો ને ?
 સોનીનો ચીતરેલો મોર કેમ બોલશે ?
 કહો તો રાણીજી ! વાવડલી જોદાવું ને,
 ટોડરલે મૂકાવું રે વનનો મોરલો.
 ઘેલા રાજાજી ઘેલડીયું શું બોલો ને ?
 ટોડરલે મૂકેલો મોર કેમ બોલશે ?

મોરલી

(દૂધણીયું—ખંને રીતે ગવાય છે. ગ્રંથ તાલી)

મોરલી તે ચાલી રંગ રસણે રે,
કાણુ મનાવા જાય રે ? મોરલી !
જશે સસરાજી પાતળા રે.

સસરાની વાળી નહો વળું રે,
હાં હાં, હોવે, હું તો મારે મહીયર જાણ રે. મોરલી.

મોરલી ચાલી તે રંગ રસણે રે,
કાણુ મનાવા જાય રે ? મોરલી.
જશે જોજી પાતળા રે.

જોની વાળી નહો વળું રે,
હાં હાં, હોવે હું તો મારે મહીયર જાણ રે. મોરલી.

મોરલી ચાલી રંગ રસણે રે,
કાણુ મનાવા જાય રે; મોરલી
જશે દીયરજી પાતળા રે.

દીયરની વાળી નહો વળું રે,
હાં હાં, હોવે, હું તો મારે મહીયર જાણ રે. મોરલી.

મોરલી ચાલી રંગ રસણે રે,
 કોણ મનાવા જાય રે ? મોરલી
 જશે પરણ્યોજી પાનળા રે.
 હાથમાં બેવડી રાશ રે. મોરલી.
 એક મારી ને બીજી મારશે રે,
 હાં હાં, હોવે, હું તો મારે આગળ માથ રે. મોરલી.

૫

આણું

(ગરબો—ત્રણ તાલી)

આવ્યા રે આવ્યા દશરા કેરા દિન
 દુરમન દીપર આણે આણે આવીયો રે.
 સહીયર ! મારી દાદાને સંભળાવ,
 દીયરીયા સાથે સાસરે નહીં જઈ રે.
 ઘેલાં રે દીકરી ! ઘેલડીયા જા બેસ,
 પરદેશી આણું પાછાં નહીં વળે રે.
 સહીયર ! મારી માતાને સંભળાવ,
 (સહીયરે માતાને સંભળાવીયાં રે.)
 દીયરીયા સાથે સાસરે નહીં જઈ રે.
 ઘેલાં રે દીકરી ! ઘેલડીયા જા બેસ,
 પરદેશી આણું પાછાં નહીં વળે રે.

સહીયર ! મારી વીરાને સંભળવ,
 દીયરીયા સાથે સાસરે નહીં જઈ રે.
 ઘેલાં રે બેની ! ઘેલગ્રેઆ આ બોલ,
 પરદેશી આણ્યાં પાછાં નહીં વળે રે.
 દાદાએ બોરી અમવેલ ને પમવેલ,
 બોર્યું દોઢી બોંમનું કાપડું રે.
 માતાએ બોરી સાડીએ કસખી કેર,
 બોર્યો પાંચ પટાનો ધાત્રો રે.
 વીરાએ બોર્યાં તેલ ને ફૂલેલ,
 બોરી રત્નજડેલી કાંસડી રે.
 આવ્યાં રે આવ્યાં આંગા કેરાં ગાડ,
 દાદા વળાવી પાછા વળ્યા રે.
 આવી આવી સરોવર કેરી પાળ,
 માતા વળાવી પાછાં વળ્યાં રે.
 આવ્યાં આવ્યાં આસોપાલવનાં ગાડ,
 ત્યાં દીયરીએ તંબુ તાણીયા રે.
 પે'રે બાબી ! અમવેલ ને પમવેલ,
 પે'રે દોઢી બોંમનું કાપડું રે.
 પે'રે બાબી ! સાડીએ કસખી કેર,
 પે'રે પાંચ પટાનો ધાત્રો રે.
 ધાલો બાબી ! તેલ ને ફૂલેલ,
 ઓરો રત્નજડેલી કાંસડી રે.

ચોરે બેઠા દાદાજીએ પૂછીયાં રેઃ
 સાચા દીકરા ! સાચા બોલજે બોલ ?
 આટલા દિવસ તમને ક્યાં થયા રે ?
 બાબીના બાપા ગયાંતા પરદેશ;
 એમને સાસરવાસે કાણ કરે રે ?
 રસોડે તે બેઠાં માતાજીએ પૂછીયાં રેઃ
 સાચા દીકરા ! સાચી કહોને વાતઃ
 આટલા દિવસ તમને ક્યાં થયા રે ?
 બાબીની માતા ગયાંતાં મહીયર,
 એમને વળાવાને કાણ આવે રે ?
 મેડીએ ચડતાં સ્વામીજીએ પૂછીયાં રેઃ
 સાચાં ગોરી ! સાચી કહોને વાતઃ
 આટલા દિવસ તમને ક્યાં થયા રે ?
 આવ્યાં આવ્યાં આશીપાલવનાં ઝાડ
 ત્યાં તમારા વીરે તંબુ તાણીયા રે.

(આ બધી હકીકત સાંભળી મોટો બાઈ પોતાના ન્હાના
 બાઈને પરમાંથી કાઢી મૂકે છે.)

નોકરી

(મરબો—પુઝમર એક તાલી)

ગ્રીષ્મી ગ્રીષ્મી તે વાદળામાં વિજળા રે,
 ગ્રીષ્મા ઝરમર વરસે મેલ—
 ગુલાબસિંઘ કેમ જાશે તમે ચાકરી રે ?
 રાજને બહાલી વડોદરાની નોકરી રે,
 મને વહાલા પિયુના બોલ. ગુલાબ૦
 લાલના પિત્તળ લોટા જળે બર્યા રે,
 દાતણ કરનારો સહેર સૂબો. ગુલાબ૦
 રાજના ચીનાઈ તે પ્યાલા તેલે બર્યા રે,
 મર્દન કરનારો સહેર સૂબો. ગુલાબ૦
 રાજની તાંબા તે કુંડીઓ જળે બરી રે,
 ગ્રીલણુ ગ્રીલનારો સહેર સૂબો. ગુલાબ૦
 રાજની રાંધી રસોઈઓ એમ રહી રે,
 બોજન કરનારો સહેર સૂબો. ગુલાબ૦
 રાજનાં વારમાં તે બીડમાં એમ રલાં રે,
 મુખવાસ કરનારો સહેર સૂબો. ગુલાબ૦
 રાજની ઢાળી તે બાજીઓ એમ રહી રે,
 રમત રમનારો સહેર સૂબો. ગુલાબ૦

હિદાળો

(ઠેકડા માસી, અપટી વગાડી ને અવાનું—એક તાલી)

અંપા પાંખડીઓવાળો હિદાળો બંધાવો,
અમે તમે બે જણાં હોંચીએ, દેશોત રાજ !
અમે થકી રાજ ! માયા ઉતારી.

માયા ઉતારી રાજ ! નજરો ન રાખી;
નજરોથી વેગળા પધારો ? દેશોત રાજ ! અમે૦

સોઠય સારૂ તે રાજ ! તુલસીઆ લાવ્યા,
અમે સારૂ કંહીએ ન લાવ્યા, દેશોત રાજ ! અમે૦

સોઠય સારૂ રાજ, સાંકળા રે લાવ્યા,
અમે સારૂ ઝાંઝરા ના લાવ્યા, દેશોત રાજ ! અમે૦

વીંજણો

(ફૂલછીપું—ત્રણ તાલી)

દોહાણ ચાલ્યા ચાકરી, દોલાણ ! વીંજણો લ્યો.
ન્યાં ભવ ત્યાં તેડતા બને, બહાલમણ ! વીંજણો લ્યો.

તલવાર સરખી ઉજળી, ઢોલાજી ! વીંજણો લ્યો.
 તમારી ભેઠમાં રમતી આવું, વ્હાલમજી ! વીંજણો લ્યો.
 ખરછી સરખી પાતળી, ઢોલાજી ! વીંજણો લ્યો.
 તમારી હાથેલીમાં રમતી આવું, વ્હાલમજી ! વીંજણો લ્યો.

૯

હિંદોળો

(દૃશ્યીયું—ત્રણ તાલી)

ઉચાં ઉચાં રે આમલાનાં ડાળ,
 નીચે સરોવર ગ્રીલતાં રે.
 કીયા ભાધ હિંદોળો બંધાવો !
 કઈ વહુને ન્હાનપણ સાંભર્યાં રે !
 જયંતભાધ હિંદોળો બંધાવો,
 મણી વહુને ન્હાનપણ સાંભર્યાં રે.
 ભાગ્યાં ભાગ્યાં આમળાનાં ડાળ,
 ભાગ્યાં મણી વહુનાં હાડકાં રે.

સોકય

(દૃઢચ્છીયું—ત્રણ તાલી)

તમે એક વાર મારવાડ જાજો રે મારવાડા !
 તમે નહાની શી સોકય લાવજો રે મારવાડા !
 તમે લાવો તો અમથી અળગી રાખજો રે મારવાડા !
 તમે દાખલી લાવજો, દુખળી લાવજો—
 પાન સોપારી પાનનાં બીડાં લાવજો રે મારવાડા !
 તમે લાવો તો બે જોડી લાવજો રે મારવાડા !
 પેલી માનીતી મજરેા લેશે રે મારવાડા !
 પેલી અળખામણી આંસું પાડશે રે મારવાડા !

ઢોળણી

(ગરબો—એક તાલી)

સાવ સોનાની મારી ઢોળણી જ રે,
 જ રે રૂપાના પાયા, જાદવરાય ! ઢોળણી જ રે.
 પોદશે કયા બાપ પાતળા રે ?
 એમને કયી વહુ ઢોળે વાય ? જાદવરાય !

પોઢશે મદનભાઈ પાતળા રે,	જાદવરાય !
એમને રસિક વહુ ઢોળે વાય.	
હાથ વઘૂટ્યો વૉજણોઃ જી રે,	જાદવરાય !
મુખ વઘૂટી ગાળ.	
રસિકા વહુ ચાલ્યા રસણે જી રે,	જાદવરાય !
એમને કાણુ મનાવા જાય ?	
જશે દુખ્યંતભાઈ પાતળા જી રે,	જાદવરાય !
ચાલો ભાભડલી ! ઘેર.	
તમારી તે વાળી નહીં વળું રે,	જાદવરાય !
તમારા વીરાજી રે દીધી ગાળ.	
ચાલ્યા મદનભાઈ પાતળા જી રે,	જાદવરાય !
ચાલો ગોરાંદે ! ઘેર.	
તમારી તે વાળી નહીં વળું રે,	જાદવરાય !
હું મારા મહીયર જાણ.	
કાચા બાવળની સોટીઓ જી રે,	જાદવરાય !
સોટી દીધી સાત પાંચ.	
હવે ન કે દી જાઉં રસણે જી રે,	જાદવરાય !
શીખ મળી બલી પેર.	

જોગીડો

(ગરબો—ત્રણ તાલી)

આવી રે આવી જોગીની જમાત,
 જોગીડો ઉતર્યો રે બાળા વડ તળે રે લોલ.
 નણદલ ને બોળખ બે પાણીલાં સંચર્યાં રે લોલ.
 બે'ડું મેલ્યું સરોવરીઆ પાળ,
 ઉઢાણી ભરવી આબળીયાની ડાળ,
 નણદી રે મોઢાં રે જોગીની જમાતને રે.
 સાંભળો મારી સગી નણદીના વીર !
 દુઃખ ના લાગે તો કહું એક વીનતી રે લોલ.
 બાંધો રે બાધો ઢાલો ને તલવાર
 નણદુલી મોઢાં રે જોગીની જમાતને રે લોલ.
 બેની ! રે મારી મહેલોનાં રહેનાર,
 જાંપે ને ઝુંપડી રે તમને કેમ ગમે રે ? લોલ.
 વીરા ! રે તારા મહેલો બાળી મહેલ,
 જાંપે ને ઝુંપડીએ મારાં દિલ વચ્ચાં રે લોલ.
 બેની ! રે મારાં ઢોળીઆનાં પોઢનાર,
 ભાંચે ને સાથરા તમને કેમ ગમે રે ? લોલ.
 વીરા ! રે તારા ઢોળીયા બાળી મેલ્ય.
 ભાંચે ને સાથરાએ મારાં દિલ વચ્ચાં રે લોલ.

બેની ! રે મારાં હીર ચીરનાં પહેરનાર,
ભગવાં રે લુગડાં રે તમને કેમ ગમે રે ? લોલ.

વીરા ! રે તારાં હીર ચીર બાંધી મેલ્ય,
ભગવાં ને લુગડે રે મારાં દિલ વસ્યાં રે લોલ.

બેની ! રે મારાં રાંધ્યાંનાં જમનાર,
માગેલા ટુકડા રે તમને કેમ ગમે રે ? લોલ.

વીરા ! રે તારાં રાંધ્યાં ઢાંકી મેલ્ય,
માગેલા ટુકડે રે મારાં દિલ વસ્યાં રે લોલ.

વહુનો સ્વભાવ

(કૂદણીઉ—ગ્રજ્ય તાલી)

એને પાન સોપારી ના ભાવે,

એને ભૂતડા^૧ ઉપર ભાવ,

એ ધર કેમ ચાલે ?

એને લવિંગ એલાયચી ના ભાવે

એને દીકરાં ઉપર ભાવ.

એ ધર૦

એને બદામ પસનાં ના ભાવે,

એ નિત નિત કોલસા ખાય.

એ ધર૦

૧ ઘોળકાની શેકેલી કાળી માટી. અમારાગાદમાં વહોરાનાં દુકાને મળે છે. અર્થાત્તની સ્ત્રીઓ અભાવા થતાં એ માટી ટોપરા પેરે આવે છે.

એને શ્રીરો લાપસી ના લાવે,
 એને ભૈડકા ઉપર લાવ. એ ધર૦
 એને બરશી ચૂરચું ના લાવે,
 એને ઘેંસ ઉપર બહુ લાવ. એ ધર૦
 એને દૂધપાક શીખંડ ના લાવે,
 એને છાશ ઉપર બહુ લાવ. એ ધર૦
 એને ચ્હા ને બીસ્કીટ ના લાવે,
 એને પૂરીઓ ઉપર લાવ. એ ધર૦
 એને સોડા લેમન ના લાવે,
 એને દહીં ઉપર બહુ લાવ. એ ધર૦
 એને સાડી પોલકાં ના રે ગમે,
 એને કાપડાં ઉપર લાવ. એ ધર૦

રેંટીયા-૧

(સામસામી ગવાય છે.)

કાંતો રે મારાં મેંદાં બીબી !
 કયા કાંતું મિયાં ! રેંટીયા નહીં.
 ધબડ ધબડ જાઉંજા, સુતાર પકડ લાવુંજા.
 રેંટીયા ધડાવુંજા.
 કાંતો રે મારાં મેંદાં બીબી !

ક્યા કાંતું મિયાં ! તરાક નહીં.
 ધબડ ધબડ જાઉંગા, લુહાર પકડ લાવુંગા;
 તરાક ધડાવુંગા.
 કાંતો રે મારાં મેંદાં બીબી !
 ક્યા કાંતું મિયાં ! ચમરખા ! નહીં.
 ધબડ ધબડ જાઉંગા, મોચી પકડ લાવુંગા;
 ચમરખા બનાવુંગા.
 કાંતો રે મારાં મેંદાં બીબી !
 ક્યા કાંતું મીયાં ! પુણીઓ નહીં.
 ધબડધબડ જાઉંગા, પીંજરા પકડ લાવુંગા.
 પુણીઓ બનાવુંગા.
 કાંતો રે મારાં મેંદાં બીબી !

રેટીયો-૨

(ઊઠકદીઓ બે ટોળે થઇ સામા સામી ગાય છે)

કાંતો ને મારાં કજીબજી રાણી !
 રેટીયો નહીં રે રાણા !
 માડા બગાવુંગા, રેટીયા કરાવુંગા,

કાંતે. ને મારા કણબણ રાણી !
 તરાક નદી રે રાણા !
 દળપુણી જગાવુંગા, તરાક ધડાવુંગા,
 કાંતે ને મારા કણબણ રાણી !
 ચમરખા નદી રે રાણા !
 જોતરા વેતરાવુંગા, ચમરખા કરાવુંગા.
 કાંતે ને મારા કણબણ રાણી !
 પૂણીએ નદી રે રાણા !
 દાદી કતરાવુંગા, પૂણીએ કરાવુંગા.
 કાંતે ને મારા કણબણ રાણી !
 કેડે દુઃખ રાણા !
 ઘોકે કરાવુંગા, કેડે જગાવુંગા.
 કાંતે ને મારા કણબણ રાણી !

૧૬

સમરખા

નાયક—ધુધરીઆળા જાપણા, રતનજડિત કમાડ;
 અર્ધા રાતે પાણી સંચર્યાં, એ કીયા પુરુષ ઘેર નાર.
 નાયકા—જેની તલવારે ત્રણ પ્રમતાં, જેની કટારીએ નવ ભાત,
 પાધડીએ દશ દશ પ્રમતાં, એ રે પુરુષ ઘેર નાર

કુટુંબ-ગૃહસંસાર

સાસુ

(કૂદણીયું—ત્રણ તાલી)

જાચી કુંચીનાં થડ ચીકણું રે મારા નંદનલાલ
 હું ને મારી સાસુ ચઢીયાં રે, ,
 સાસુનાં ડાળાં નમીયાં રે. ,
 બહે પડયાં મારાં સાસુ રે. ,
 હેડે પડી છે દીકરી રે, ,
 રડશે એની દીકરી રે. ,
 હેડે પડ્યા છે છલા રે, ,
 મારે રૂએ છે બલા રે. ,
 અર્ધા રાતની ઉઠાડતી'તી, ,
 અધમણ દળણું દળાવતી'તી. ,
 તેના રોટલા ધડાવતી'તી, ,
 છંચાં છોકરાં ખવડાવતી'તી. ,
 વધ્યું ધટ્યું મને આપતી'તી, ,
 પરોઢીએ પાણી ભરાવતી'તી. ,
 જાચી કુંચીનાં થડ પાતળાં રે, મારાં નંદનલાલ
 હું ને મારી માતા ચઢીયાં રે. ,
 માતાનાં ડાળાં નમીયાં રે, ,
 ખમા કરું મારી માતા રે. ,

અપેર	દા'ડે	કિહાડતી'તી,	„
પાશેર	ધડિલા	કળાવતી'તી.	„
તેનો	શીરો	સેકાવતી'તી,	„
હું	ને	મારી માતા જમતાં'તાં	„

૧૮

વહુઅર

(બેઠે બેઠે ઘેનને ગાવાનું)

ઝોરડામા ઉભાં વહુઅર ! દીસો છો રૂડાં રે,
 સાસુ સામા લપકા તોડો એ લક્ષણ બૂંડાં રે.
 તોડ્યાનું શું છે પણ વટકારાં કહેવાશો રે,
 પ્રાંજો વાળતાં વહુઅર ! દીસો છો રૂડાં રે.
 પડયું અખડયું ગાંઠે બાંધો એ લક્ષણ બૂંડાં રે.
 બાંધ્યાનું શું છે પણ ચારટાં કહેવાશો રે.
 વાસીદું વાળતા વહુઅર ! દીસો છો રૂડાં રે,
 પાડાનું પૂંછડું આંબળો, એ લક્ષણ બૂંડાં રે,
 આંબળ્યાનું શું છે પણ પાડો પાડે મરશે રે.
 રસોધઝો રાંધતાં વહુઅર ! દીસો છો રૂડાં રે,
 ખાંડ મોળું ચાખી જુઓ, એ લક્ષણ બૂંડાં રે.
 ચાખ્યાનું શું છે પણ ચટણાં કહેવાશો રે.
 સહિયરોમાં ઉભાં વહુઅર, દીસો છો રૂડાં રે,
 ધરની વાતો બારણે કરો, એ લક્ષણ બૂંડાં રે,
 કહ્યાનું શું છે પણ ચાટીયાં કહેવાશો રે.

ઉઠાણી

(અરબો-એક તાલીનો)

લાલી લીલી ઉઠાણી હીરની જો.	
મને સામા તે સસરાજી મળીયા જો,	
મને ધુંધટ કાઢયાના રસ કોડ.	લીલી૦
મને સામાં તે સામુજી મળીયાં જો,	
મને પાગે પડયાના રસ કોડ.	લીલી૦
મને સામા તે જોડજી મળીયા જો,	
મને ધુંધટ કાઢયાના રસ કોડ.	લીલી૦
મને સામાં જોડાણી મળીયાં જો,	
મને વાદ વઘાના રસ કોડ.	લીલી૦
મને સામા દીયરજી મળીયા જો,	
મને હોળી રમ્યાના રસ કોડ.	લીલી૦
મને સામાં દેરાણી મળીયાં જો,	
મને જોડે લીડયાના રસ કોડ.	લીલી૦
મને સામાં તે નણદી મળીયાં જો,	
મને દીંગલે રમ્યાના રસ કોડ.	લીલી૦

કાપડું

(કૃષ્ણીયું—ત્રણ તાલી)

સવા મણ સોનાનું કાપડું રે,
અધમણ હીરનું બરત નાની આ !

કાપડું બરતે બર્યું રે.

કાપડાની લાગી છે રદ રે.

રાઠોડ બાબી !

કાપડું૦

મારા મહીયરનું કાપડું રે,

તે કેમ આપ્યું ત્યય રે નાની આ !

કાપડું૦

સામી કોઠમાં જોટડીઓ રે,

મન ગમતી લઈ જાઓ રે, નાની આ !

કાપડું૦

કાપડાની લાગી રે રદ રે રાઠોડ બાબી !

કાપડું૦

સામા ઓરડામાં રૂપૈયા રે,

જોટલા જોઈએ તેટલા લ્યો રે નાની આ !

કાપડું૦

કાપડાની લાગી છે રદ રે રાઠોડ બાબી !

કાપડું૦

સામા ડહેલામાં હાથીડા રે,

સારા સારા જોઈ લ્યો રે નાની આ !

કાપડું૦

કાપડાની લાગી છે રદ રે રાઠોડની બાબી !

કાપડું૦

સામી ઓસરીએ ઘોડીલા રે,

મન મમતા લઈ જાઓ રે નાની બા !	કાપડું
કાપડાની લાગી છે રત રે રાઠોડ બાબી !	કાપડું
સામા વળમણીએ કાપડું રે	
એ લઈ દીસતાં રહો રે નાની બા !	કાપડું
સામા તે મળજો ચોરટા રે	
કાપડાની છુંટાછુંટ રે નાની બા !	કાપડું
સામા તે મળજો સાપડા રે,	
નણદીને ડસાડસ રે નાની બા !	કાપડું

૨૧

છાયલ

(બેસીને બવાય છે)

બાર બાર વરસે આવ્યા વીરોળ
લાવ્યા એક છાયલ, લાવ્યા એક છાયલ રે.
કહો માતા ! છાયલ કેમ કરું,
છાયલ કેને પે'રાવું, છાયલ કેને પે'રાવું રે.
છાયલ ફાઇને પે'રાવો, છાયલ ફાઇને પે'રાવો.
ફાઇને તો ઝાઝાં છોડ્યાં,
છાયલ થાનવાળું થાય, છાયલ થાનવાળું થાય રે.
કહો માતા ! છાયલ કેમ કરું,
છાયલ કેને પે'રાવું, છાયલ કેને પે'રાવું રે.

હાયલ બેનીને પે'રાવો, હાયલ બેનીને પે'રાવો.

બે'ની રમતી ઢીંગલે, હાયલ ધૂળવાળાં થાય,
હાયલ ધૂળવાળાં થાય રે.

કહો માતા ! હાયલ કેમ કરૂં,
હાયલ કેને પે'રાવું, હાયલ કેને પે'રાવું રે.

હાયલ મળુસમાં મૂકો, હાયલ મળુસમાં મૂકો રે.

આપણા ઘરમાં જાજા ઉદેરડા,
હાયલ કાપી રે ખાય, હાયલ કાપી રે ખાય રે.

હાયલ ખાળી કરૂં ભભૂતિ,
થઈ જાઉં જોગી વેરાગી, થઈ જાઉં જોગીવેરાગી રે,

ખજો માતા ! તારો જીવડો,
હાયલ એમ ના કહ્યા, હાયલ ગોરીને પે'રાવો,
હાયલ ગોરીને પે'રાવો રે.

ઝેરી કાંટો

ગરબો

(એક તાલી ને ત્રણ તાલી, બન્ને રીતે ગવાય છે.)

નહોં જીવું શામળાયા લાલ ! કાંટો ઝેરી રે,
મારા સસરાને તેડાવો રે, રાજપાટ સોંપું રે. નહોં

મારી સાસુને તેડાવો રે, દરબાર સાંપું રે. નહીં
 મારા જેઠને તેડાવો રે, બાળબચ્ચાં સોંપું રે. નહીં
 મારી સોઢ્યને તેડાવો રે, સાહેબો સોંપું રે. નહીં
 મારા સાહેબાને તેડાવો રે, કાંટો કાઢે રે. નહીં
 જીવી જીવી રંગીલા લાલ ! કાંટો કાઢ્યો રે. જીવી
 મારા સસરાને તેડાવો રે, રાજપાટ મારા રે. જીવી
 મારી સાસુને તેડાવો રે, દરબાર મારાં રે. જીવી
 મારા જેઠને તેડાવો રે, બાળબચ્ચાં મારાં રે. જીવી
 મારી સોઢ્યને તેડાવો રે, સાહેબો મારાં રે. જીવી

સાસરું

(કૃદ્ધીક—એક તાલી)

સુંદર શામળાયા ! એ પેલું ઘર મારું;
 નંદના નાનડીયા ! આવી તો દેખાડું.
 જે ઘેર હોય વહાલા સાસુસસરા,
 તે ઘેર નિત હોય ઝગડો ! સુંદર
 જે ઘેર હોય વહાલાં જેઠજેઠાણી,
 તે ઘેર ભરવાં પાણી. સુંદર

જે ઘેર હોય જ્ઞાનાં દીવચ્છેરાણી,
તે ઘેર વહુ ચોઠાણી. સુંદર.
જે ઘેર હોય જ્ઞાના ! નણુદલ બૂંદી,
તે ઘેર વહુને ગણી. સુંદર.

૨૪

ચાતુરી

(મરઘો—એક તાલી)

અંખાણના દહેરા પંછવાડે, નિત નિત મરઘો ખોલે ॥ ૨.
હમણાં કાજળ આંજ્યાં હતાં, એટલામાં ક્યાં લુછાયાં ॥ ૨૧
અધોર વનમાં મારગ જતાં, સામાં મળ્યાં માખાપાં ॥ ૨;
માખાપ દેખી આંસું ઢળીયાં, ત્યાં કાજળ લુછાયા ॥ ૨.
હમણા સાળુ પહેર્યો કુતો, એટલામાં ક્યાં રોળ્યો ॥ ૨૧
અધોર વનમાં મારગ જતાં, રહામા મળ્યા ઘેરેયા ॥ ૨;
ઘેરેયાએ ગુલાલ ઉરાડ્યું, ત્યાં સાળુ રોળાયો ॥ ૨.
હમણાં કાંકણ પહેર્યાં કુતાં, એટલામાં ક્યાં નંદ્યાં ॥ ૨૧
અધોર વનમાં મારગ જતાં, સામી મળી સહિયરો ॥ ૨;
સહિયરો દેખી તાલી પાડી, ત્યાં કાંકણ નંદ્યાં ॥ ૨.

પાપડ

(કૂદતે કૂદતે તાલી ખાડીને ખાવાનું)

મા ! હું ખેતરમાં ગંધ'તી લાલ, ગંધ'તી લાલ.
 આડીયું અડદીયા લાવી લાલ, લાવી લાલ,
 ગ્રીણા કરીને દબ્યા લાલ, દબ્યા લાલ.
 તેના પાપડ વણ્યા લાલ, વણ્યા લાલ.
 રોટલા કરતાં સેક્યા લાલ, સેક્યા લાલ.
 ડાણું દોહતાં ખાધા લાલ, ખાધા લાલ.
 ડાસે બહો સાંભળ્યો લાલ, સાંભળ્યો લાલ.
 મા ! મારી કેડો ભાંગી લાલ, ભાંગી લાલ.

ટીલડી

(કૂદકીયું—ચણ તાલી.)

મારી ત્રણ પેસા ટીલડી, લાલ ઝરમરીયું:
 મારી ચઢેલા વચ્ચે ખોવાય. ,,
 સાસુજી ! જડી હોય તો આપો. ,,
 વહુજી ! અમને કમળી જડે ? ,,
 તમારા સસરાજીને પૂછો. ,,

સસરાજી ! જડી હોય તો આપો. લાલ ઝરમરીયું;
 વડુજી ! અમને ક્યાંથી જડે ? "
 તમારા જેજીને પૂછો "
 મોટાભાઈ ! જડી હોય તો આપો. "
 વડુજી ! અમને ક્યાંથી જડે ? "
 તમારા દીયરજીને પૂછો. "
 દીયરજી ! જડી હોય તો આપો. "
 બાબી અમને ક્યાંથી જડે ? "
 (ઇત્યાદિ)

૨૭

નવરાત્રીનો ગરબો

ગરબો ફેરાવો, ગરબો જાળીઓ મૂકાવજો.
 હર્ષદબાઈની નાર ! મારે ગરબે રમવા આવો જો.
 ગરબે રમવા આવું તો ન્હાની નણુદી જાગે જો;
 ન્હાની નણુદી જાગે તો, ખીર ને પૂડા માગે જો.
 ખીર ને પૂડા માગે તો, ડાક્ષા નીચે ઢાંકું જો;
 ડાલુ માઈ ડગમગે તો, સાસરીએ વળાવું જો,
 સાસરીઆના કોણકા કોઢરા, તે કેમ ખાધા જાય જો ?
 પીયરીયાનાં ખીર ને પૂડા, તે કેમ વિસર્યા જાય જો ?

કુટુંબ

માડીજના મીઠા બોલ

જાડો કુવો બર સાંકડો રે, માંઘ છે કારેલીનો છોડ,
 આજ મારા પ્રજુજ સ્થામા મળ્યા રે!
 કડવાં કારેલીનાં પાંદડાં રે, કડવા સાસુજના બોલ. આજ.
 જાડો કુવો બર સાંકડો રે, માંઘ છે નાગરવેલનો છોડ;
 મીઠાં નાગરવેલનાં પાંદડાં રે, મીઠા માડીજના બોલ. આજ.

હઠીલો વાણીયા

(પ્રમરમાં કેડે હાથ મૂકી તાળી પાડીને ફરતાં ફરતાં ગાવાનું)

મારે	ઘેર	બાર	બૈયર.	હઠીલા વાણીયા !
એક	બૈરી	બંગડી	માગે.	”
સુરત	જવાતું	નથી.		”
બંગડીઓ	લવાતી	નથી.		”
હું	થયો	પરડો	ડોસો.	”
મારે	ઘેર	બાર	બૈયર.	”
એક	બૈરી	સાડીઓ	માગે.	”
મુંબાઈ	જવાતું	નથી.		”
સાડીઓ	લવાતી	નથી.		”

હું થયો ધરડો ડોસો. હઠીલા વાણીયા !
 મારે ઘેર ખાર બેયર. ,,
 એક બેરી પોલકાં માજે. ,,
 ભરત્ય જવાતું નથી. ,,
 પોલકાં લવાતાં નથી. ,,
 બેરી માફે લોહી પીએ. ,,
 હું મુઓ ધરડો ડોસો. ,,

૩૦

દામણી

(ગરબો)

પુકું ગિડયું માજમ રાત,
 વસાવ્યું વડોદરે રે લોલ.
 વડોદરામાં મઈ છે આલમ લૂંટ.
 ખોવાણી જૂલણ દામણી રે લોલ.
 સસરા ઘેરે રાજદરખાર,
 ધડાવો જૂલણ દામણી રે લોલ.
 જોઈ ઘેરે જોડાણી વઢકારી,
 મહેલોમાં અધડો લાગશે રે લોલ.
 દોઝેર ઘેરે દેરાણી ન્હાનું ખાળ,
 મહેલોમાં અધડો લાગશે રે લોલ.

શોક્ય

મા ! મારી શોક્ય આબ્યાં પરણ્યાં,

મા ! શાં શાં બોજન હજી રે.

નાની સોક્યને.

દીકરી ! ખાર મહિનાનો આવટો,

દીકરી ! છ મહિનાની છાશ રે. નાની૦

મા ! મારી શોક્ય માંદાં પડ્યાં રે,

મા ! ક્યાં હું ઢોળીયા ઢોળું. નાની૦

દીકરી ! ખરસાણીનો ખાટલો,

દીકરી ! ગોખરવાનું ગોદડું રે. નાની૦

મા ! મારી સોક્ય તો માંદાં પડ્યાં,

મા ! શાં શાં ઓસડ કડે રે. નાની૦

દીકરી ! આઠ ધંતુરો ને ઐળીયો,

માંદી લીમડાનો રસ રે. નાની૦

મા ! મારી શોક્ય તો મરી ગયાં,

મા ! કેમ કરી રડવા જાઉં રે, નાની૦

ચુલે તે કંસાર ખદખદે,

મા ! ખાંધે રડવા જાઉં રે. નાની૦

મા ! છાતી સમાણો ધુંધટો,

મા ! મનમાં મંચળ માગી રે. નાની૦

માંદી સાસુ

(એક તાલીનું ગીત)

- મા ! મારી સાસુડી માંદી પડી રે,
મા ! હું શાં શાં ઓસડ કઈ ?
કે જ્ઞાલાં સાસુજી માંદાં પડ્યાં રે. ૧
- કે દીકરી ! ધંતુરાની પાંદડી રે,
દીકરી ! વાટી ધુંટીને પાવ કે,
જ્ઞાલાં સાસુજી સાળં થશે. ૨
- મા ! મારી જોડાણી માંદાં પડ્યાં રે,
મા ! હું શાં શાં ઓસડ કઈ કે ?
જોડો જોડાણી માંદાં પડ્યાં રે. ૩
- દીકરી ! નારંગી મોંઘી મળે રે,
તેને જોલીને ચૂસાડો કે,
જોડો જોડાણી સાળં થશે રે. ૪
- મા ! મારી દેરાણી માંદાં પડ્યાં રે,
મા ! હું શાં શાં ઓસડ કઈ ?
નાની દેરાણી માંદી પડી રે. ૫
- દીકરી ! ગવરી ગાયનાં દૂધ રે,
જાનાં કરીને પાવ,
નાની દેરાણી સાળં થશે રે. ૬

મા ! મારી નથુફલી માંદી પડી રે,
મા ! હું શાં શાં ઝોસડ કંઈ કે ?
નાથુક નથુફલી માંદી પડી રે. ૭

દીકરી - પ્રાખ કેરં લૂમખાં રે,
કે ખાંતે ભાવી ખવડાવે કે,
નાથુક નથુફલી સાજી થશે રે. ૮

મા ! મારી સોઝમ માંદી પડી રે,
મા હું શાં શાં ઝોસડ કંઈ કે ?
ભાડવર્ધી સોઝમ માંદી પડી રે. ૯

દીકરી ! કડવા લીમડાનાં પાંદડાં રે,
દીકરી વાટી ધુટીને પાવ,
માનીતી સોઝમ સાજી થશે રે. ૧૦

માતા ને સાસુ

(પૂરુષમાં ગાલનું—એક તાલો)

મારી માતાએ માયાં ગુંથીયાં,
માંહી ચંપા મેલ્યા ચાર,
એ માતા કેમ વિસરે ?

મારી સાસુએ માયાં ગુંથીયાં,
માંહી વીંછી મેલ્યા ચાર,
એ સાસુ કેમ સાંભરે ?

મારી માતાએ ખાવાં આપીયાં,
માંહી ઘીની રેલા રેલ,
એ માતા કેમ વિસરે ?

મારી સાસુએ ખાવાં આપીયાં,
માંહી દીવેલ રેલા રેલ,
એ સાસુ કેમ સાંભરે.

ભોળી વહુનાં પરાક્રમ !

(કૂલચીયું—તથા તાલી)

મારી સાસુએ એમ કહ્યું, જે
રાંધણી રાંધી મેલ્ય;
મેં ભોળાએ એમ નાપ્યું કે,
ચુલામાં પાણી રેડ્ય.

સહિયર ! મેંદી લઈયું રે.
મારી સાસુએ એમ કહ્યું જે,
પાણી ભરી મેલ્ય;

મેં ભોળાએ એમ નાપ્યું કે,
બેહેડાં ફેડી મેલ્ય.

સહિયર ! ૦

મારી સાસુએ એમ કહ્યું જે,
પૂંને વાળા મેલ્ય;

મેં ભોળાએ એમ નાપ્યું કે,
પૂંને વેરી મેલ્ય.

સહિયર ! ૦

નાનેરી મનોરી'નાં ચનેરાં પરાક્રમ !

(ત્રણ તાલી.)

મા ! મારી તે સાસુ એમ કહે છે :

વહુ ! સુલામાં મેરણુ મેલો ;

મનોરી એમ કહે છે.

મા ! હું નાનેરી શું સમજું,

મેં મોભારે મેરણુ મેલ્યાં. મનોરી૦

મા ! મારી તે સાસુ એમ કહે છે,

વહુ ! ડાબાને જોતાં મેલો. મનોરી૦

મા ! હું નાનેરી શું સમજું,

મેં ડાબાને જોતાં મેલ્યાં. મનોરી૦

મા ! મારી તે સાસુ એમ કહે છે,

વહુ ! પાડીને ખીલે બાંધા. મનોરી૦

મા ! હું નાનેરી શું સમજું,

મેં નણદીને ખીલે બાંધ્યાં. મનોરી૦

મા ! મારી તે સાસુ એમ કહે છે,

વહુ ! રૈટલા ધડી મેલો. મનોરી૦

મા ! હું નાનેરી શું સમજું,

મેં કલેડાં ફેાડી મેલ્યાં. મનોરી૦

મા ! મારી તે સાસુ એમ કે' છે,

વહુ ! વાસીદાં વાળી મેલો. મનોરી૦

૧ મનોરી એ મનોહરીનું અપભ્રંશ રૂપ છે. મનઃહારિનું=મનોહરી
અને હરી લે એવી સુંદર સ્ત્રી, ૨ ભેંસો.

મા ! હું નાનેરી થું સમજું,
 મેં કચરા વેરી મેલ્યા. મનોરી૦
 મા ! મારી તે સાસુ એમ કે' છે,
 વહુ ! બેડાં બરી મેલો. મનોરી૦
 મા ! હું નાનેરી થું સમજું,
 મેં બેડાં ફાડી મેલ્યાં. મનોરી૦
 મા ! મારી તે સાસુ એમ કે' છે,
 વહુ છોકરાંને ખાવા મેલો. મનોરી૦
 મા ! હું નાનેરી થું સમજું,
 મેં કુતરાંને ખાવા મેલ્યાં. મનોરી૦
 મા ! મારી તે સાસુ એમ કે' છે,
 વહુ ! નણ્ણીની ચુંદડી સાંધો. મનોરી૦
 મા ! હું નાનેરી થું સમજું,
 મેં ચુંદડી ફાડી મેલી. મનોરી૦
 મા ! મારી તે સાસુ એમ કે' છે,
 વહુ ! દહીંમાં પાણી રેડો. મનોરી૦
 મા ! હું નાનેરી થું સમજું,
 મેં દૂધમાં પાણી રેડ્યાં. મનોરી૦
 મા ! મારી તે સાસુ એમ કે' છે,
 વહુ ચોખા તે ખાંડી મેલો. મનોરી૦
 મા ! હું નાનેરી થું સમજું,
 મેં સાંબેલા બાગી મેલ્યાં. મનોરી૦
 મા ! સાસુ ને હું બે વઢી પડ્યાં,
 મા સાસુએ તે લીધું સાંબેલું;
 મા મેં લીધી બેવડી રાસ. મનોરી૦
 સાસુનું સાંબેલું બાગી પડ્યું,
 મા ! બલી ધુમે છે મારી રાસ. મનોરી૦

ઠાંકણી

(કૃષ્ણીયું—ત્રણ તાલી)

જિતરમાંથી દીકરી જનમાં, દક્ષિણમાં પરણાવ્યાં જ રે,
 પરણાવીને સાસરે વળાવ્યાં, સાસુએ રાંધણું રંધાવ્યાં જ રે.
 રાંધણું રાંધતાં ઠાંકણી ભાગી, સાસુજી મ્હેણું બોલ્યાં જ રે.
 એ શું રાંધે દુખળા પીયરની, મોટા ધરનાં રાંધણું જ રે.
 પાળે તે ભેડું એ પંખીજી ! મારા મહિયર સીધાવે જ રે.
 મારા દાદાને એમ કરી કે'જે, દીકરીનાં મ્હેણું ભાગે જ રે.
 દાદાજી આવ્યા ચઢ્યા હાથીએ, ને સોળસો હાથી લાવ્યા જ રે
 'હ્યો હ્યો વે'વાપજી ! હાથી જોડે મારી દીકરીનાં મ્હેણું ભાગે જ રે.'
 'શું રે કઈ તમારા હાથીઓની જોડને, મારાં રીઠાં રાત્ર નંદાયાં જ રે.'

૩૭ રાણીજીનું ધ્યાયલ

(બેઠે બેઠે ગાયલું)

મેં તો કોડેશું પગરથુ માંડીયાં,
 મેં તો હોંશું વાવ્યા જમ રે,
 રાણીજીનું ધ્યાયલ બીજરી.
 મેં તો નણુદીનો વીરો આણે મોકલ્યા,
 તેડી ભાવો રે નણુદલ ખાઈ રે ? રાણીજીનું
 નણુદી આવ્યાં ને વાડીએ ઉતર્યાં,
 હું તો શા મિથે જોવા જાઉં રે. રાણીજીનું
 મારા હાથમાં જાણું બાલ જાળડી,
 હું તો ફૂલડાંના મિથે જોવા જાઉં રે. રાણીજીનું
 નણુદી આવ્યાં ને કુવે રે ઉતર્યાં,
 હું તો પાણીલાંના મિથે જોવા જાઉં રે. રાણીજીનું
 નણુદી આવ્યાં ને ઝોરડે ઉતર્યાં,
 હું તો રસોઇઓ નીપજવું શી શી ભાત રે ? રાણીજીનું
 મેં તો હાળ કરી રે મસરની,
 મેં તો ભાત ઝોસાવ્યો કમોદનો,
 મેં તો સાથે ઝોસાવી ઝીણી સેવ રે. રાણીજીનું
 નણુદી જણ્યું કે દશ દા'ડા રાખીશું,
 મેં તો જણ્યું ધ્યાયલ મેઘ આપીશું,
 હવે વિવાહ વીત્યો થેર જાઓ રે. રાણીજીનું
 હું તો ધર વચ્ચે મૂકીશ ધોડીયું,
 સમા સમા ધડાકા મેઘલ રે. રાણીજીનું

વઢકારી વહુ

(કૂતબીયું—ત્રણ તાલી)

મૂળાનું તો શાક કર્યું, ને ડાસો કે'છે કૂચા,
કૂચા કૂચા શું કરો છો ? હમણું કાઢીશ કૂચા.

વહુ ! વાંધેણુ રે મારા ધરમાંથી જા !

વહુ ! વઢકારી રે મારા ધરમાંથી જા !

તુવેરની તો દાળ કરીને, ડાસો કહે છે માંખો;
માંખો માંખો શું કરો છો ? ફોડી નાંખીશ માંખો.

વહુ ! વાંધેણુ રે મારા ધરમાંથી જા !

વહુ ! વઢકારી રે મારા ધરમાંથી જા !

ખાજરીની તો રોટલી કીધી, ડાસો કહે છે સૂકી;
સૂકી સૂકી શું કરો છો ? હું તો મૂકીશ લૂખી.

વહુ ! વાંધેણુ રે મારા ધરમાંથી જા !

વહુ ! વઢકારી રે મારા ધરમાંથી જા !

કમોદનો તો બાત કર્યો ને, ડાસો કહે છે ઢીસો,
ઢીસો ઢીસો શું કરો છો ? જાઓ ધરમાંથી ખીસો.

વહુ ! વાંધેણુ રે મારા ધરમાંથી જા !

વહુ ! વઢકારી રે મારા ધરમાંથી જા !

ધરમાં ઝાઝાં છોકરાં ને, ડાસો પાડે ચીસો;
ચીસો ચીસો શું પાડો છો ? જઈને મામમાં બીખો.

વહુ ! વાંધેણુ રે મારા ધરમાંથી જા !

વહુ ! વઢકારી રે મારા ધરમાંથી જા !

સંતોષી બહેન !

(બેઠે બેઠે ગાવાનું)

વીરા ! હું રે સંતોષણ બેનડી,
વીરા ! હું એ કંઈએ નથી માગતી.

મારા હાથ પ્રમાણે રે ચુડીલા,
તેની કાંકણીએ રત્ન જડાવ્ય ? ૭ ર૦

મારી કોટ પ્રમાણે લાવો તુલસી,
તેની પાંદડીએ રત્ન જડાવ્ય ! ૭ ર૦

મારાં પગ પ્રમાણે રે સાંકળાં,
તે સાંકળાંએ જવલા ધડાવ્ય ? ૭ ર૦

મારા હાથ પ્રમાણે રે વીંટીઓ,
તે વીંટીએ નંચ જડાવ્ય ! ૭ ર૦

મારાં માપ પ્રમાણે રે સાડીઓ,
તેની કોરોએ ઝીક બરાવ્ય ? ૭ ર૦

મારી કેડ પ્રમાણે રે કંદારા,
માંદી બદામ બાત મૂકાવ્ય ? ૭ ર૦

બહેનીને આણું

(બેચીને આવડાનું)

સાઠી ને કાંઈ ચોખા રે કંકુવરણા,
અંધાવો રે મારા કુખંતભાષને છેડે;
કે જમ્ય મારાં શાન્તા બેનને સાસરે.
બેની ! રે તમે ઉધો છો કે જગો,
તમારે મહીવર પગરણ માંડીમાં.
વીરા ! રે હું તો ગર્ભની છું ઘેલી,
આંગણ આપ્યા ને વીરા ન ઓળખ્યા.
વીરા ! રે હું તો છોડે સંતાપી,
આંગણ આપ્યા ને વીર ન ઓળખ્યા.
વીરા રે મેં તો ઘોડીએ ને પારણે દીઠા,
કે ઘોડીના ખેલંતા વીર નવ ઓળખ્યા,
વીરા રે મેં તો આંગણે ને ટોપીએ દીઠા,
કસુંબલ પાધડીએ વીર નવ ઓળખ્યા.
બેની ! રે મારાં બહુ ગુણવંતાં બેની કે,
છોડ અંબોડો ને કર્ય મને ચાંદબો.
આગળ મારા કુખંતભાષના ઘેડા કે,
પડલી વાગે રે સોના તણી.
વચમાં રે મારાં સાંતા બેનના માફા;
નેજ ઝળકે રે સોના તણા,
પાછળ પેલા અંબાલાલ કામદીના રે,
કામદર મરડે ને કામઠ કડકડે.

વહેવાણુ

મારે આંગણે કુઈ છે રે, છપ્પછપ્પીમાં પાણી;
આવતાં તે વહેવાણુ ઢળી પડ્યાં, એની કેડ કચરાણી,
શેક દો, શેક દો, ડામ દો રે. એનીં
શીરો આપો, શીરો આપો, કાઢવ આપો રે. એનીં

મંકેડા

[કૂંટણીયું ગણ્ય તાલી]

(એક છાત્રી બાલે છે ને બીજી ગીતે છે.)

મંકેડાની નાર ચાલી, મમ થોડા લાલ રે,
કીવા લાઈની નાર ચાલી ? ,,
મંબુ લાઈની નાર ચાલી. ,,
કેમી છે પણુ બાલી નાચી. ,,
કેડીમાંથી પલ કાઢ્યા. ,,
કુલામાંથી બી કાઢ્યું. ,,

બાચરામાંથી જોળ કાઢ્યો. ,,
 કોઠી ઉપર શીરો શેક્યો. ,,
 કોઠીના તો કાંના કર્યા. ,,
 શીરાનો તો સામ્નો લીધો. ,,
 સામ્નો પહેરી પાણી ગઈતી. ,,

૪૩

અંગુઠી

(ગજ તાલી)

મારો સસરો છે તલાલી મુજને અંગુઠી પડાવી;
 હું તો ડોણું ડોહવા બેઠો, એ તો જોખલામાં ગૂંથી;
 મારા નહાના દીયરીએ લીધી, આપો આપો રે દીયરજી !
 ખાસડાં ખાશો રે દીયરજી ! ચોરે ચઢશો રે દીયરજી !

૪૪

પરણી

(ઊઠકરીઓ બે ટોકે ગજ સામા સાચી સાચા છે)

જીંઠો વહુજી ! પલ્લવા વીણો ને, આત્મા છે પરદેશી ભોક ને.
 પલ્લવાને વીણીને કુમાં ને, કહો, ખાઈજી ! ક્યાંતા છે પરણીયા ?
 જીંઠો વહુજી ! પલ્લવાને ભરડો ને, આત્મા છે પરદેશી ભોક ને.

ચઉંલાને ભરડીને ઉભાં ને, કહો બાઈજી ! ક્યાંના છે પરણુલા ?
 ઉઠો વહુજી ! ચુલા ચેતાવો ને, આવ્યા છે પરદેશી ભોક ને.
 ચુલા ચેતાવીને ઉભાં ને, કહો બાઈજી ! ક્યાંના છે પરણુલા ?
 ઉઠો વહુજી ! કંસાર બાફો ને, આવ્યા છે પરદેશી ભોક ને.
 કંસાર બાફીને ઉભાં ને, કહો બાઈજી ! ક્યાંના છે પરણુલા ?
 ઉઠો વહુજી ! પરણા જમાડો ને, આવ્યા છે પરદેશી ભોક ને.
 પરણા જમાડીને ઉભાં ને, કહો બાઈજી ! ક્યાંના છે પરણુલા ?
 ઉઠો વહુજી ! પરણા વળાવો ને, આવ્યા છે પરદેશી ભોક ને.
 પરણા વળાવીને ઉભાં ને, કહો બાઈજી ! ક્યાંના છે પરણુલા ?
 લાકડીવાળો તમારો વીરો ને, ધારીયાવાળો તમારો છે કાકો ને,
 ફેંટાવાળો તમારો છે વીરો ને, પાપડીવાળો તમારો છે કાકો ને.
 બબ્બું માફે આંખોનું તેજ ને, માના જપા ઝોળખી ના જપયા ને.
 બબ્બા મારા હાથનાં પોંચ્યા ને, માના જપા જમાડી ના જપયા ને.

(જેના ધણી રાંટા તેના કર્મમાં કાંટા)

૪૫ બાંગ

(છાકશીઓનાં બે દોળાં થઇ સામાસાગી ગાય છે)

અમે શેર બશેર બાંગો પીધી રે,
બંટી ખાવટો લ્યો.
તમે કોની ઉપર બાંગો પીધી રે? બંટી.
અમે સસરા ઉપર બાંગો પીધી રે. બંટી.
તમને સસરાજી શું શું બોલ્યા રે? બંટી.
અમને સસરા કંઠણ વચન બોલ્યા રે. બંટી.
અમે શેર બશેર બાંગો પીધી રે. બંટી.
તમે કોની ઉપર બાંગો પીધી રે? બંટી.
અમે સાસુ ઉપર બાંગો પીધી રે. બંટી.
તમને સાસુજી શું શું બોલ્યાં રે? બંટી.
અમને સાસુએ કંઠણ વચન કહ્યાં રે. બંટી.
અમે શેર બશેર બાંગો પીધી રે. બંટી.
તમે કોની ઉપર બાંગો પીધી રે? બંટી.
અમે જોડ ઉપર બાંગો પીધી રે. બંટી.
તમને જોડે શું શું કહ્યું રે? બંટી.
અમને જોડે કંઠણ વચન બોલ્યા રે. બંટી.
(ઇત્યાદિ નામ આવે)

પગરણુ

(ભક્તમાં જોડે જોડે આવાનું)

ઝોડો તેડાવો ને છટો પડાવો,
મેડીબંધ મહેલ ચણાવો પિયુડાજી !
આજ મારે પગરણુ છે.

કંકુ મંગાવો ને મારા ધલાવો,
હોંગજોડની ઝોઢરીઓ પડાવે. પિયુડાજી ! આજ

ટોપરડાં મંગાવો ને જોખ મૂકાવો,
ખારેકોની ખુંટીઓ મૂકાવો. પિયુડાજી ! આજ

લવિંગ મંગાવો ને ભોંત ભરાવો,
નાળીએરનાં નેવાં મૂકાવો. પિયુડાજી ! આજ

સાસુ તેડાવો ને નણુદી તેડાવો,
જેઠાણીને વેગે તેડાવો. પિયુડાજી ! આજ

સાસુને ઝોરડા ને નણુદી પરસાભે,
જેઠાણીને મેડીબંધ મહેલ. પિયુડાજી ! આજ

સાસુને ખાટલા ને નણુદીને પાટલા,
જેઠાણીને હિંદોળા ખાટ. પિયુડાજી ! આજ

સાસુને સેવો ને નણુદી ને કંસાર,
જેઠાણીને પાંચ પકવાન્ન. પિયુડાજી ! આજ

સાસુને સાન્ધો ને નણુદીને હાપલ,
જેઠાણીને સોભે શણુમાર. પિયુડાજી ! આજ

સાસુ ખાઈજશે ને નણુદી લેઈજશે.
જેઠાણીનું જીછીનું વળશે. પિયુડાજી ! આજ

સાસુ વળાવો ને નણુદી વળાવો,
જેઠાણીને દશ દહાડા રાખો. પિયુડાજી ! આજ

સાસુ વહુનો ઝગડો

(કૃતજ્ઞીયું—બંને સિતે મવાય છે)

મારા વાઙામાં ઝેરડો, કેસરીયા લાલ,
કાલ્યો ભચકા લમ રે, રામને કહેજો.
કેસરીયા ભાલ !

સાસુ ઘેર આવ્યા પડ્યુલા, કેસરીયા.
મારે ઘેર આવ્યા મારા વીર રે. રામને કેસરીયા.

સાસુ તે ચાલ્યાં ચઢિટે. કેસરીયા.
હું ચાલી જગર રે. રામને કેસરીયા.

સાસુ તે લાવ્યાં ખીચડો. કેસરીયા.
હું લાવી પાલી પછે રે. રામને કેસરીયા.

સાસુએ ઝોર્યો ખીચડો. કેસરીયા.
મેં ઝોસારી ઝીણી સેવ રે. રામને કેસરીયા.

સાસુનો ખીચડો ખળી મયો. કેસરીયા.
ભણી ઝોસાવી ઝીણી સેવ રે. રામને કેસરીયા.

સાસુના પડ્યુલા જમવા બેઠા. કેસરીયા.
મારે ઉઠ્યા છે મારા વીર રે. રામને કેસરીયા.

સાસુના પડ્યુલા બૂખ્યા ઉઠ્યા. કેસરીયા.
ભલો જમે છે મારો વીર રે. રામને કેસરીયા.

સાસુને આવ્યો સાલ્યો. કેસરીયા,
મને આપી છે બૂરી ભેંસ રે. રામને કેસરીયા.

સાસુનો સાલ્લો ફાટી ગયો. કેસરીયા.
 બલી દૂડે છે મારી ભેસ રે. રામનેં કેસરીયા.
 માઈ વણેણું ધમ ધમે, કેસરીયા.
 સાસુના ડોળા ડમમમે રામનેં કેસરીયા.
 સાસુ ને વહુ બે વઢી પડ્યાં કેસરીયા.
 સાસુએ લીધું સાંભેણું ! કેસરીયા.
 મેં લીધી બેવઢી રાસ રે. રામનેં કેસરીયા.
 સાસુનું સાંભેણું બાગી ગયું. કેસરીયા.
 બલી ખૂમે છે મારી રાસ રે રામનેં કેસરીયા.

૪૮

ધકુલો

(સામા સામી ટોળાં મધને માથે છે)

સાસુજી ! ધકુલો ફુટયો.
 વહુ જી ! રે કેમ કરતાં ફુટયો ?
 વાછરડીને પાણી પાતાં—
 હાથ છૂટયો, ધડો ફુટયો—
 હાથનાં કાંકણ નંચાં રે. ધકુલો.
 વહુ ! રે ધરમાંથી નળો.
 હમણાં નળ, તમણાં નળ,

મારા સસરાજી આવે ને જાઉં.

સસરાજી ! ધડુભો ધુટયો.

કહો વડુ ! કેમ કરતાં ધુટયો ?

વાહરડીને પાણી પાતાં—

હાથ છુટયો, ધડો ધુટયો—

હાથનાં કાંકણ નંચાં રે.

ધડુભો.

વડુ ! રે ધરમાંથી જાઓ.

હમણાં જાઉં, તમણાં જાઉં,

મારા જેટજી આવે ને જાઉં.

મોટા બાઈ ! ધડુભો ધુટયો.

વડુજી ! રે કેમ કરતાં ધુટયો ?

વાહરડીને પાણી પાતાં—

હાથ છુટયો, ધડો ધુટયો—

હાથનાં કાંકણ નંચાં રે.

ધડુભો.

વડુજી ! રે ધરમાંથી જાઓ.

હમણાં જાઉં, તમણાં જાઉં,

મારા દીયરજી આવે ને જાઉં.

દીયરજી ! ધડુભો ધુટયો.

કહો બાબી ! કેમ કરતાં ધુટયો ?

વાહરડીને પાણી પાતાં—

હાથ છુટયો, ધડો ધુટયો,

હાથનાં કાંકણ નંચાં રે.

ધડુભો.

(ઇત્યાદિ)

વહુને ઝેર પાચું !

(હૂંફણીયું—એક તાલી ને ત્રણ તાલી)

મા ને દીકરી પાણીલા સંચર્યાં રે ભોલ,
કહો દીકરી ! દુઃખસુખની વાત જો.
સુખના ઠહાડા તે માતા વહી ગયા રે ભોલ,
ઉઝ્યાં છે દુઃખ કેરાં ઝાડ જો,

કપરાં સાસરીયામાં જિતવું રે ભોલ.

ઉપરવાડે નણુદીએ સાંભળ્યું રે ભોલ,
વહુ કરે છે મોટા ધરની વાત જો.

કપરાં

નણુદીએ લઈ માતાને સંભળાવીયું રે ભોલ,
વહુ કરે છે મોટા ધરની વાત જો.

કપરાં

સાસુએ લઈ સસરાને સંભળાવીયું રે ભોલ,
વહુ કરે છે મોટા ધરની વાત જો.

કપરાં

સસરાએ જોને સંભળાવીયું રે ભોલ,
વહુ કરે છે મોટા ધરની વાત જો.

કપરાં

જોડે જઈ પરપ્રમાને સંભળાવીયું રે ભોલ,
વહુ કરે છે મોટા ધરની વાત જો.

કપરાં

ત્યાંથી રાવત ઘોડો ખેડીયો રે ભોલ,
જઈ પહોંચ્યો મુરત સહેર જો.

કપરાં

હાટે હાટે ઘોડો ખેડીયો રે લોલ,
 ન મળ્યો સોમસ ખાર ને. કપરાં
 લાંથી રાવત ઘોડો ખેડીયો રે લોલ,
 જઈ પહોંચ્યા ભગ્ય ચહેર ને. કપરાં
 હાટે હાટે ઘોડો ખેડીયા રે લોલ,
 મળ્યો છે સોમસ ખાર ને. કપરાં
 લાંથી રાવત ઘોડો ખેડીયો રે લોલ,
 આવી પડ્યાં પોતાને ઘેર ને. કપરાં
 વાટી ઘુટી ભર્યા વાડકા રે લોલ,
 પીએ છો કે વાડું નાક ને. કપરાં
 અવળાં ફરીને ગોરી પી ગયાં રે લોલ,
 ઓરડામાં તાણીને સોડ ને ? કપરાં
 ઉપરવાડે બહેનીએ સાંભળ્યાં રે લોલ,
 બહેનીને પાયો છે સોમસ ખાર ને. કપરાં
 બહેનીએ લઈ માતાને સંભળાવીયાં રે લોલ,
 બહેનીને પાયો છે સોમસ ખાર ને. કપરાં
 માતાએ લઈ પિતાને સંભળાવીયાં રે લોલ,
 બહેનીને પાયો છે સોમસ ખાર ને. કપરાં
 પિતાએ લઈ વીરાને સંભળાવીયા રે લોલ,
 બહેનીને પાયો છે સોમસ ખાર ને. કપરાં

દળણું

(ત્રણ તાલી)

મારા સસરા એવા ભુંડા,
માફું ભરી મઉ લાખ્યા રાજ !
કસુંખી થયો.

મારાં સાસુ એવાં ભુંડાં,
દળણું જોખી આપ્યાં રાજ ! કસુંખી.

મારી ટેવ એવી ભૂંડી,
દળતાં લોટ ફાક્યો રાજ ! કસુંખી.

મારી નણુદલ એવી ભૂંડી,
લોટ જોખી જોયો રાજ ! કસુંખી.

અચ્છર લોટ ઓછો રાજ ! કસુંખી.

કાખમાં કોયળી ને હાથમાં બચકો,
ઝાલી પીમરીયાંની વાટો રાજ ! કસુંખી.

ઝાંચે મઈ ત્યારે ફૂતરાં ભસીયાં,
પાપણુ રાંડ આવી રાજ ! કસુંખી.

ઝોરડામાં મઈ ત્યારે હુંદર ખોલ્યા,
દાંકણદુંભણુ આવી રાજ ! કસુંખી.

રસોડામાં ગઈ ત્યારે બિલાડી બોલી,
 ચાટણુચુંટણુ આવી રાજ ! કસુંબી.
 પરસાળે ગઈ ત્યારે બાબી બોલ્યાઃ
 હૈયા સધડી આવી રાજ ! કસુંબી.
 ઓરડામાં ગઈ ત્યારે માતા બોલ્યાંઃ
 ડાભાં દીકરી આવ્યાં રાજ ! કસુંબી.
 મેઢીએ ગઈ ત્યારે દાદા બોલ્યાઃ
 ચતુર દીકરી આવ્યાં રાજ ! કસુંબી.
 નામું લખતાં વીરો બોલ્યાઃ
 પચીશનું ખર્ચ આવ્યું રાજ ! કસુંબી.

૫૨

બંગડી

(કૂદણીયું—ગજ તાલી)

સુરતની બંગડી બાર બંધવાળી,
 દાદે ધડાવી ને મામે મઢાવી;
 વીરે મારે ચુનીઓ મૂકાવી. હો રાય ! સુરતની
 બંગડી પહેરી હું તો સસરા ઘેર ગઈતી
 સાસુએ મ્હેં મચકોડયાં. હો રાય ! સુરતની
 કહો રે સાસુજી ! મ્હેં મચકોડયાં,
 નથી મારા સાસરે ધડાવી. હો રાય ! સુરતન

અંગડી પહેરી હું તો જોઠ ઘેર મઘ'તી,
 જોઠાણીએ મ્હોં મચકોડ્યાં. હો રાય ! સુરતની
 કહો રે જોઠાણી ! મ્હોં મચકોડ્યાં,
 નથી મારા જોઠે કરાવી. હો રાય ! સુરતની
 અંગડી પહેરી હું તો દીઝેર ઘેર મઘ'તી,
 દેરાણીએ મ્હોં મચકોડ્યાં. હો રાય ! સુરતની
 કહો રે દેરાણી ! મોં મચકોડ્યાં
 નથી મારા દીઝેરે બડાવી. હો રાય ! સુરતની
 અંગડી પહેરી હું તો જળ ભરવા મઘ'તી,
 જળમાં અંગડી ડુબી હો રાય ! સુરતની
 અંગડી જડે તો બ્રાહ્મણ જમાડું,
 ઉપર દક્ષણા આપું. હો રાય ! સુરતની
 પહેલે પમથીએ અંગડી ઝળકી,
 હવે શેના બ્રાહ્મણ જમાડું ? હો રાય ! સુરતની
 હવે શેની દક્ષણા આપું ? હો રાય ! સુરતની

સાસુવહુનું દંદ યુદ્ધ*

(દૂધીયું—ત્રણ તાલી)

સાસુને ખારણે લીમડી રે,

મારે ખારણે ફેળ.

ખાળા લીખાળા રે.

સાસુ ચાલી શેરીએ રે,

હું ચાલી ખજાર.

ખાળા૦

સાસુ લાખ્યાં કોઢરા રં,

હું લાવી પાલી ધઉ.

ખાળા૦

સાસુએ રાંધ્યું બેઠકું રે,

મેં આસાવી ગ્રીષ્મીએવ.

ખાળા૦

સાસુના પરણા ભૂખ્યા ઉઠ્યા,

લલો જમે મારો વીર.

ખાળા૦

સાસુ ને વહુ બે જમવા બેઠાં,

જમતાંજમતાં લઢી પડ્યાં.

ખાળા૦

સાસુએ ઝાલ્યો ચોટલો રે,

મેં ઝાલ્યા બે કાન.

ખાળા૦

હોડો સાસુજી ચોટલો રે,

જશે તમારા કાન.

ખાળા૦

(નહિ તો)

* આ ગીતને મળતું ગીત પાછળ આવી ગયું છે તેના ને આનંદ રાજમાં તેમ બીજાં કેટલોક ફેરફાર હોવાથી ફરી દાખલ કર્યું છે.

ઉઠો કૂવો

(અરબી—ત્રણ તાલી)

ઉઠો કૂવો જળ ઉતરાં, જળ ભરવા દો;
માંદી સીકુંરીમાં સેવાલ, પાણીમાં ભરવા દો.

સાસરો મારા રાજવી,	જળં
સામુદી ગર્ય બંગાર.	પાણીમાંં
જેઠ મારા બોડે ચડયા.	જળં
જેઠાણી મારી જોડ.	પાણીમાંં
દીવર મારો ભાડકો,	જળં
દેરાણી નહાનું બાળ.	પાણીમાંં
નણુંદ મારી ચરકલી.	જળં
એ પશ્ચિમર ઉડી ઉડી જાય.	પાણીમાંં
નણુદોઈ માસે વાંદરે.	જળં
વાડીનાં વન ફળ ખાય.	પાણીમાંં
પાકાં પાકાં ખાઈ ગયે.	જળં
ગામંને વાળ્યો ઓપ.	પાણીમાંં

સીતાદ્વળી

મારા વાડામાં સીતાદ્વળી તેનાં દ્વળ મીઠાં,
હાં હાં રે તેનાં દ્વળ મીઠાં.

ખાધાં નથી પણ ખાધશું સાસરીએ શાભે.
હાં હાં રે સાસરીએ શાભે.

પાંચ પટાનો ધાધરો, દરીઆઈ નો નેફો,
હાં હાં રે દરીઆઈ નો નેફો.

પહેરયો નથી પણ પહેરશું, સાસરીએ શાભે,
હાં હાં રે સાસરીએ શાભે.

લોલા અતલસનું કાપડું, ગુલાબી ગોટો,
હાં હાં રે ગુલાબી ગોટો.

પહેરશું નથી પણ પહેરશું સાસરીએ શાભે,
હાં હાં રે સાસરીએ શાભે.

કચકડાની દાળબી માંદી સાચાં મોતી,
હાં હાં રે માંદી સાચાં મોતી.

પહેરશું નથી પણ પહેરશું સાસરીએ શાભે,
હાં હાં રે સાસરીએ શાભે.

સુરતી માદળીયું

મારા સસરા જન્મવા બેઠા, સુરતી માદળીયાં
 લાવો વહુ ! દહીં કે "
 દહીં વહુ ! ખાટું કે "
 ખાટું ખાટું શું કરો છો ? મેલીશ એક પાટું રે સુરતી.
 મારા જેઠ જન્મવા બેઠા, સુરતી માદળીયાં
 લાવો વહુ ! દૂધ કે "
 દૂધ વહુ ! મોળું કે "
 મોળું મોળું શું કરો છો ? ખાઓ પેણું છાણું કે સુરતી.
 મારા દીયર જન્મવા બેઠા, સુરતી માદળીયાં
 લાવો ભાભી ! જાપડ કે "
 જાપડ ભાભી ! કાચો કે "
 કાચો કાચો શું કરો છો ? મારીશ એક તમાચો સુરતી.

બહેનીને આપેલું ઝેર !!

(બેઠોપવાદ મારે એક ઊઠકીને મોતની બચાવ સભા)

(બરબો—એક તાલી)

સંખ્યા તે સહિયરો પાણીમાં સંચર્યાં રે ભોલ;
 પહેલું ને બેડું રે, રૂમઝૂમ લાવીયાં રે ભોલ.
 બીજો ને બેડો રે બેનીને વાર લાગી રે ભોલ,
 રાસડી ના પ્હોંચે, પડુભો ના ડુબે—
 રૂવાને કાઠે રે વ્હાણાં વાહી મયાં રે ભોલ.
 કાકાના વાઝામાં ઝાડવાં રે ભોલ,
 સોનાના કાઠાળે વખડાં ખોદીયાં રે ભોલ.
 સોનાની ગોઠીએ વખડાં વેઢીયાં રે ભોલ,
 રૂપાની પંજેટીએ વખડાં બેગાં કર્યાં રે ભોલ.
 ચાંદીની ટોપધીએ વખડાં ભરી લીધાં રે ભોલ,
 સુંવાળે પથરે રે વખડાં ધુટીયાં રે ભોલ.
 વીરાને રૂમાભે વખડાં ગાળીયાં રે ભોલ,
 ચોરડામાં રહીને દીકરી પી મયાં રે ભોલ.
 પહેલો ને પ્યાલો રે દીકરી પી મયાં રે ભોલ,
 બીજો ને પ્યાલો રે બેનીને વારે લાગી રે ભોલ.
 ત્રીજો ને પ્યાલો રે જીવડો ડગમગે રે ભોલ,
 ચોથો ને પ્યાલો રે બેનીના જીવ મયા રે ભોલ.
 અગર ને ચંદનનાં લાકડાં વદાવળે રે ભોલ,
 સામી ને પરસાભે બેનીનાં પોઢણુ કર્યાં રે ભોલ.
 નદીની તીરે રે બેનીની ચેહો સીકી રે ભોલ,
 ધૂમાડા નીકળે રે અખીલ મુલાલના રે ભોલ.

૬૭

૫૭

વીરો

મારો વીરો, મારો વીરો જમવા રે બેઠા,
 મીઠું પિતાંબર જાણે, પાટવી રે બેઠા.
 મારો સસરો, મારો સસરો જમવા રે બેઠો
 બોહું માયું ને જાણે જહીયો રે બેઠો!
 મારી માતા, મારી માતા, રાંધણે રે પેઠાં
 રાતો ચૂડો ને જાણે રાજધણ્ય બેઠાં.
 મારી સાસુ, મારી સાસુ, રાંધણે રે પેઠાં,
 કાળો ચૂડો ને જાણે કણખણ્ય બેઠાં.

૫૮

ખાંચણું

મારો વીરો બર્યા સમુદ્રમાં નાથ,	
ચોટલી ખંખેરે તો મણ મણ મોતિ ખરે રે	ખાંચણું
બાબીનો બાઈ ખાડા ખાબોચીયામાં નાથ,	
ચોટલી ખંખેરે તો મણ મણ જુઓ પડે, રે	ખાંચણું
મારો રે વીરો સુરત શહેરનો સુબો,	
અમદાવાદ વચ્ચે જિભો, ચુડીલા મૂઢવે રે	ખાંચણું

મારા રે આપને છળ ઉપર છાજ,	ખાંચણું
મોટા ધરનાં રાજ, વીરાજ બોમવે, રે	
મારા રે આપને વેદ ઉપર વૌટી,	ખાંચણું
મોટા આપની બેટી, કુસુમ બેન સાસરે, રે	
મારા રે આપને દીકરીઓનાં ડાલાં,	ખાંચણું
સાંજ પડે ધર ડાલાં, તે મારા આપનાં, રે	
સૌર કાંતું ને સૌરડીએ જઈ આવું,	ખાંચણું
માતાને મળી આવું, તે આણું મોકલે, રે	
સાસરે જતાં સામી મળી બે ખજુરી,	ખાંચણું
સાસરીયાંની મજુરી, તે કરવી દોહેલી, રે	
સાસરે જતાં સામા મળ્યા બે તાડ,	ખાંચણું
મા આપનાં તે લાડ, ધણે વરસે સાંભર્યાં, રે	
સાસરે જાય મારાં શારદા બહેન અમખા,	ખાંચણું
બરત બરાવેલા કમખા, એમની માતા મોકલે, રે	
સાસરે જાય મારાં જ્ઞાન્તા બેન રે એલો,	ખાંચણું
ધમતી ધમતી રે વહેલો, એમના વીરા મોકલે, રે	
મહાદેવના દહેરામાં વેરાણી રે બંટી,	ખાંચણું
કુખન્તભાઈની કંઠી, હીરા મોતિએ જડી, રે	
મહાદેવ પાછળ વેરાણી રે જાબર,	ખાંચણું
સુશિલા બેનના પાથવ, હીરા મોતિએ બર્યા, રે	
મહાદેવના દહેરામાં સૌર સોફરનો સાથીએ,	ખાંચણું
ચંદ્રભાઈની સાથે, સુરેન્દ્રભાઈ હાથીએ, રે	

મારી મા ! તું મોઢલજેને આણ્યાં,
હોળા દીવાળીનાં ટાંણ્યાં કે મારે વહી ગયાં રે. ખાંચણું

મારી મા તું મોઢલજે ને વીર
હોળા દીવાળીનાં ચીર મારે ફાટી ગયાં, રે ખાંચણું

* * * *

ઝંઝરે જંગ માંડયો પાર્વતી મહિયર ગયાં, રે ખાંચણું

વાઘ પછવાડે પડી છે રે તુવેર,
મોટા ધરની કુંવર, ચારદા બહેન સાસરે, રે ખાંચણું

જોડકણ્યાં

(જાનમાં કન્યાને માંડવે બેઠે બેઠે ગવાય છે)

સરસ્વતિ ગણપતિને પામ લાગું, હવે જોડકણ્યાનો આરંભ માગું.
વહેવાઈ ! ના રે ચઢાવશો રીસ, હવે તો પડી રે જોડકણ્યાની રીત.
સર્વ કુટુંબ અમે ખડકીમાં રહીએ, શુકનમાં પાંચ જોડકણ્યાં કહીએ.
જામણી દિશા રે લીંપાવો, ગણપતિની પૂજા ત્યાં કરાવો.
સૌભાગ્ય લેવા સીતાબેનને બેસાડો, ગણપતિની પૂજા ત્યાં કરાવો.
કંકુ અક્ષત ને રે ફૂલ, ગણપતિ પૂજ્યા જામતે સુર.
ગણપતિને મઠે છે ફૂલ પાતરી, અખંડ રે'જો વરકન્યાની સાસરી.
મહાદેવજીના દેરામાં છે રે કુવારો, લેણી કહેતા એ વર રે'જો કુંવારો.

બોકોને કહેવું હતું તે કહ્યું, વિધાતાનું ધાર્યું હતું તે થયું.
 મહાદેવજીને ચઢે છે રે કૂલમજરા, અખંડ રે'જો વરકન્યાના સસરા.
 મહાદેવજીને ચઢે છે રે કૂલ જમ્બુ, અખંડ રહેજો વરકન્યાનાં સાસુ.
 મહાદેવજીને ચઢે છે બીકીપત્ર, અખંડ રે'જો વરકન્યાનું છત્ર.
 મહાદેવના દહેરા પછવાડે જુડો, અખંડ રે'જો કન્યા બાઈનો ચૂડો.
 જનીવાસે બંધાવો ને ઘોડું, અખંડ રહેજો વરકન્યાનું જોડું.
 ઘોડીયામાં નાનું બાળક જીધે, વે'વાણુ તો શેર તમાકુ સૂંધે
 માંડવે મેસો ચણાની રે દાળ, વેવાણુ કાળાં પશુ ચક્કાદાર
 ખરસાણીને આવી છે રે ડીરી, વેવાણુની આંખો જુઓને ઝીણી.
 માંડવે કાચો પાપડ તળાઓ, વે'વાઈનો હમણા દા'ડો વળાયો.
 માંડવે ગળા રાટલી ના ઓપે, વેવાઈને આ બામડી ના શોભે.
 કીયા બાઈને દાથે છે રે વેદ, વેવાઈ ને વેવાણુને આવડાં શાં વેર ?
 વર રાજ્યે પહેરી છે રે પોહોંચી, વહેવાઈ તો જન્મમારના ધાંચી.
 જનરણીએ પહેરી છે રે સાડી, વેવાણુની આંખ જુઓને બાડી.
 માંડવે મૂકો ને રે સફેતો, વહેવાઈના ધરનો આ શો ફજેતો.
 માંડવે મૂકો ને રે કાસંઈ, વહેવાણુ તો જન્મમારની બ.જંદી.
 માંડવે મૂકો ને રે ખાંડ, વહેવાઈ તો જન્મમારનો ભાંડ.
 માંડવે મૂકો ને રે ભાત, વહેવાણુનું નાનું મોડું, મોડું નાકઃ
 માંડવે મૂકો ને રે સાણુ, વહેવાઈ તો જન્મમારનો બાણુ.
 માંડવે મૂકો ને રે બાજરી, વહેવાઈ તો જન્મમારનો વાધરી.

ઝંઝર

(ગીત)

ઝીણી ઝીણી વાગે ધુધરદી રે, ઝંઝરને ઝમકાર,
કાળીકા મા ! તુજને વીનવું રે, ગરબે રમવા આવ.
હું કેમ આવું ? મારી સહિયરો ! ખોળે નાનું બાળ.
બાળને પોઢાડો સોના પામણે રે, રમીએ માઝમ રાત. ઝીણી●
અંબા મા ! તુજને વીનવું રે, ગરબે રમવા આવ.
હું કેમ આવું ? મારી સહિયરો ! ખોળે નાનું બાળ,
બાળને પોઢાડો સોના પામણે રે, રમીએ માઝમ રાત. ઝીણી●
મહા લક્ષ્મી મા ! તુજને વીનવું રે, ગરબે રમવા આવ.
હું કેમ આવું ? મારી સહિયરો ! ખોળે નાનું બાળ,
બાળને પોઢાડો સોના પામણે રે, રમીએ માઝમ રાત. ઝીણી●

ઝૂલડી

(ગીત)

તારી ઝૂલડી ક્યાં ગઈ ? જશોદા પૂછે છે.
તું મારી આગળ માન, કારણ શું કે'છે ?—ટેક
ધણાં ધણાં દ્રવ્ય ખર્ચો ધડારી,
લુગતે જડાબ્યાં નંગ રે;

હોંસ કરી તાકે કહે સોહરાવી,
સ્થામળીઆશું રંગ. જશોદા૦

પૂજની નારી અતિ હારી,
વાતહીએ વળગાડી રે;
નંદકુંવરનેા નદીએા જાણે,
ઝૂલડી લઈ સંતાડી. જશોદા૦

સહ સખીએા સવે તેડી,
પહે જશોદા રાણી રે;
ઝૂલડી યોવાણી મારા મિરધરજીની,
તમથી નથી અજાણી. જશોદા૦

સખીએા કહે તમે સૂણેા માતાજી !
સાંભળેા અમારી વાત રે;
રાજા ઇન્દ્રાદિક ! શિવ સનકાદિક,
તેનેા બેદ ન જાણે કાઈ. જશોદા૦

મોહન કહે તમે સૂણેા માતાજી !
સાંભળેા, મારી વાત રે;
ઝૂલડીને કારણ પહોંચી લીધી,
જુએા અમારા હાથ. જશોદા૦

પહોંચી

ગીત

જૂલહીને કારણ પહોંચી લીધી,
જૂઓ અમારા હાથ,
જૂલહી લીધી છે.

માઈ મન મથું રળીઆત.
પહોંચી લીધી છે.

સોલ સેરી તો ચોટી^૧ જૂધી ને,
સુંદર ફેલ સમાર્યા રે;
પોતાનાં આજુબજુ લઈને,
મારે અંગે ધરાવ્યાં રે.

પહોંચી.

દર્યાજુ લઈને મુખ દેખાડે ને
લળા લળા બોલાવે રે,
સંગ કીધો છે મારી સંગે,
રહી રહી રંગમાં ડાળે રે.

પહોંચી.

તેલ ધુપેલ સુગંધી લઈને;
મારે ચસ્તક ટાળે રે,
કનક ક્યોળાં કાંસકી લઈને,
એને હાથે આયું ઓળે રે.

પહોંચી.

૧ ચોટીની સોળ સેરી જૂધી લઈને સૂંધી.

ઠોણ આઢીરની બેટડી ને ?
 ઠોણ તારાં માત રે ?
 કીયા તે ગામની રહેનારી તું ?
 (ગોવાળણી) શું છે તારું નામ ? પહોંચી૦
 બપુબાણી તાત મારા ને,
 કીર્તિ મારી માત રે,
 ગોકુળ ગામની રહેનારી હું,
 રાધા મારું નામ. પહોંચી૦
 કંકુ કેશર આડ કાઢીને,
 પીળા પદ્મવટ વાળા રે,
 જોળામાં બેસાડી સુખડી ખવડાવી,
 રાધાને વળાવી. પહોંચી૦

રીસાયેલાં વહુ

(ગીત)

ઉઘા ઉઘા બંમલા ચણાવો,
 ઝરખે મેહેલો જળાઓ રે.
 મોરા રાજ !

જળાઓ ઉપર બારીઓ મેલાવો,
 ઝરખે મેહેલો ગોખલા. મોરા રાજ !

ત્યાં બેસી કીયા બાઈ બેખાં બખે	મેરા રાજ !
દીવામાં દીવેલ ખૂટકું કીયાં વહુ પૂરજો	મેરા રાજ !
કયી વહુને ચઢીચેલી રીસ,	
બેખાં બાઈ પઝાડીયાં.	મેરા રાજ !
કીયા બાઈને ચઢીચેલી રીસ,	
છડો છડ આપટયાં	મેરા રાજ !
કયી વહુને ચઢીચેલી રીસ,	
મઢીએરીએ સધારીયાં	મેરા રાજ !
પહેલું મનામણુ જામ રે,	
સસરોજી તેડવા.	મેરા રાજ !
ચાલો મોટાંની વહુ ઘેર,	
મોટાંનાં ધર આપણાં.	મેરા રાજ !
તમારી વાળી હું નહીં વણું,	મેરા રાજ !
તમારો ને દીકરોજી બાડકા.	મેરા રાજ !
અમને છડોછડ આપટયાં.	મેરા રાજ !
ખીજું મનામણુ જામ રે,	
ઠાકોજી તેડવા.	મેરા રાજ !
ચાલો મોટાંની ધર નાર,	
મોટાંનાં ધર આપણાં.	મેરા રાજ !
તમારી વાળી હું નહીં વણું.	મેરા રાજ !

તમારા ને બત્રીજ લાડકા. મોરા રાજ !
 અમને છડોછડ આપઢ્યાં. મોરા રાજ !
 ત્રીજું મનામણુ જ્ય રે,
 જોડજી તેડવા. મોરા રાજ !
 ચાલો મોટાંની બાળી ઘેર,
 મોટાનાં ધર આપણાં. મોરા રાજ !
 તમારી વાળી હું નહીં વળું. મોરા રાજ !
 તમારા ને વીરાજી લાડકા. મોરા રાજ !
 અમને છડોછડ આપઢ્યાં. મોરા રાજ !
 ચોથું મનામણુ જ્ય રે,
 સ્વામીજી તેડવા. મોરા રાજ !
 ચાલો મોટાંની વડુ ઘેર. મોરા રાજ !
 મોટાં ધર આપણાં. મોરા રાજ !
 તમારી વાળી નહીં વળું. મોરા રાજ !
 દીધી છે સોટીઓ દય વીસ,
 આગળ થઇ ચાલીયાં. મોરા રાજ !

પોપટ ને કાચલ

(ગીત)

હું તમને પૂછું મારા વીર રે પોપટજી !
કાણે તમારી આંચ હોંઝળોકે ભરી.

માઠીની જાઈ મારી બેન રે કાચલ બહેન !
તેણે મારી આંચ હોંઝળોકે ભરી.

હું તમને પૂછું મારાં બહેન રે કાચલ બહેન !
કાણે તમારી ટીલડી જડાવે જડી.

માઠીના જાયા મારા વીર રે પોપટજી !
તેણે મારી ટીલડી જડાવે જડી.

હું તમને પૂછું મારા વીર રે દુખ્યન્તબાઈ !
કાણે તમારી અચાં કેસરની કરી.

માઠીનાં જાયાં મારાં બહેન રે સુશિલા બહેન !
તેણે અમને અચાં કેસરની કરી

હું તમને પૂછું મારાં બહેન રે સુશિલા બહેન
કાણે તમને ટીલડી જડાવે જડી.

માઠીના જાયા મારા વીર રે દુખ્યન્તબાઈ !
તેમણે અમને ટીલડી જડાવે જડી.

હું તમને પૂછું મારાં વડુ રે સરલા વડુ !
કાણે તમારો હાર હીરે જડયો.

સામ્રાજીના જાયા મારા વીર રે જયંતબાઈ !
તેમણે મારો હાર હીરે જડયો.

મેળાવડો

(ગીત)

કડવો લીમડો ને કડવી કારેલી રે,
કડવા કપી વડુના ખોલ
મેળાવડો સદુ મળ્યો રે.

એ વડુને કોઈ ન છેડશો રે.
કરી નાંખશે તરણાને તોલ મેળાવડો.
ધન્ય છે મારા કીયા બાપને રે,
સાન કરે છે સદાચ મેળાવડો.

ત્રેમવિનોદ

હું તો રાજની વાડીઓમાં ગમતી મારા રાજ !

કરમદાં વીંધવા ગમતી, મારા રાજ !

મેં તો ખોળા વાળી કરમદાં વીંધ્યાં મારા રાજ ! વીંધવા.

ચેભો પાળે ઉભો મોટીમાર મારા રાજ ! વીંધવા.

હું તો વીંધું વીંધું ને વેરી આભે મારા રાજ ! વીંધવા.

મેં તો જોય કીધું તેમ આળે ચડ્યો મારા રાજ ! વીંધવા.

હું તો જઈ મારા બાપાને કહી આસે. મારા રાજ ! વીંધુવાં
 તારો બાપો તો મારો સસરો. મારા રાજ ! વીંધુવાં
 હું તો જઈ મારા વીરાને કહી આસે. મારા રાજ ! વીંધુવાં
 તારો વીરો તો મારો સાળો. મારા રાજ ! વીંધુવાં
 હું તો જઈ મારી માડીને કહી આસે. મારા રાજ ! વીંધુવાં
 તારી માડી તો મારી સાસુ. મારા રાજ ! વીંધુવાં
 હું તો જઈ મારી બેનાંને કહી આસે મારા રાજ ! વીંધુવાં
 તારી બેનાં તો મારી સાળા. મારા રાજ ! વીંધુવાં

૬૭

સાસુવહુની વઢવાડ

(ગીત)

સાસુવહુની વઢવાડ, કહો ધર કેમ આસે ?
 ધરમાં છે સોઠ્યનું સાલ, કહો ધર કેમ આસે ?

પહેલાં મારાં બાપજી એમ કહેતાં ને,

વહુને ધડાવીશ ભોળીઉં રે;

હવે મારાં બાપજી એમ કહે છે ને;

વહુનું કાઠો ડોળીયું.

કહો.

પહેલાં મારાં બાપજી એમ કહેતાં ને;

વહુને ધડાવીશ કંઠી રે;

હવે મારાં બાપજી એમ કહે છે ને,

વહુ તો મારી વંદી.

કહો.

પહેલાં મારાં બાપજી એમ કહેતાં જે,
વહુને ધડાવીશ કશું રે;
હવે મારાં બાપજી એમ કહે છે જે,
વહુનું પરડો પશ્ચું. કહોં.

પહેલાં મારાં બાપજી એમ કહેતાં જે,
વહુને ધડાવીશ તુમસી રે;
હવે મારાં બાપજી એમ કહે છે જે,
વહુની કાઠો મૂરછી ! કહોં.

૬૮

સાસરીયાનાં સંતાપ ને માન

(ગીત)

મારા રે બાપે કાઠાપુરે દીધી,
દીધી પણ ખખરો ના લીધી;
અરેરે મારમડો ભૂલી.

મારા રે ઘરમાં સાસુડી લૂંડી,
મને આભે રે ફળવાની કુંડી. અરેરે.

મારા રે ઘરમાં સસરોજી રૂડા,
મઢાવે મને સાનાના ચૂડા. અરેરે.

મારા રે ઘરમાં જેઠાણી લૂંડી,
તે તો વઘામાં બહુ યરી. અરેરે.

મારા રે ઘરમાં જેઠજી રૂડા,
કરાવે મને સોવાના દોરા. અરેરે.

જમણુ

(ગીત)

પહેલી પળનાં કારેલાં, બીજી પળની વાલોળા ર,
 કીયા બાઈએ શાક સમારીયાં ? હાથે વેદ ને વૌટીઓ ર.
 ક્યો વહુએ શાક વધારીયાં ? હાથે સોનાનો ચુડો ર;
 કીયા જમાઈ જમવાને નોતર્યા ? જમણુ જમતાં ના આવડે ર.
 વાળ્યા છે મોટા મોટા કોળીઆ, મોંએ રેલા ઉતર્યા ર;
 તેડાવો કીયા બાઈ વણીગીયા ? જમણુ જમી બતાવે ર,
 વાળ્યા છે નાના નાના કોળીઆ, સુંદર મુખમાં સમાઆ ર,
 ફટ રે મધેડીના બામલા ! જમણુ જમતાં ના આવડ્યું ર.

રમત—ગમત

ભાગ ૩ ને

રમલ

૭૭
રૂપિયો

(હેલ્થીયું—મજા વાણી)

રૂપિયો ભેઈ હું તો સરકાશા ગઈ'તી,
સરકાર ! રે વારી મુંબાઈ આપ્ય;
નહીં તો મારો રૂપિયો પાછો આપ્ય.
મુંબાઈ આપ્ય, ને સુરત આપ્ય,
ઉપર બહુ મજા આપ્ય. નહીં તો.

રૂપિયો ભેઈ હું તો રાજા પાસે ગઈ'તી,
રાજા ! રે તારી રાણી આપ્ય. નહીં તો.

નહાની આપ્ય, કે ઝોટી આપ્ય,
ઉપર દાસી મગી આપ્ય. નહીં તો.

રૂપિયો ભેઈ હું તો સુતારઘર ગઈ'તી,
સુતાર ! રે તારો રેંટીયો આપ્ય. નહીં તો.

રેંટીયો આપ્ય ને ફાળકો આપ્ય,
ઉપર પાટલી મગી આપ્ય. નહીં તો.

રૂપિયો ભેઈ હું પટેલ ઘર ગઈ'તી,
પટેલ ! રે તારી પટલાણી આપ્ય. નહીં તો.

પટલાણી આપ્ય ને જોડલી આપ્ય,
ઉપર પાટી મગી આપ્ય. નહીં તો.

હાર

(' જલસે ' સબ્દ આવે ત્યારે જલાં રહેવું, ને ' બેઠલ ' સબ્દે બેસી જવું. તેમ ' નીચાં ' પડવાનું આવે ત્યારે નીચાં પડવું.)

(કૃષ્ણીયુ—ત્રણ તાલી)

ડોસીડાને હાટે આ'તાં, સહિયર ! મારી,

થું થું બોરી લાવ્યાં ? „

સાડીઓ બોરી લાવ્યાં. „

જલસે જલસે નેપઓ, „

નીચાં નમી મૂલ કીધાં, „

બેઠસે બેઠસે લીધી „

જલલાંને આણુ છે, બેઠલાંને આણુ છે. ૧

સોનીડાને હાટે આ'તાં. સહિયર ! મારી,

થું થું બોરી લાવ્યાં ? „

બંમડી બોરી લાવ્યાં, „

જલસે જલસે નેપ, „

નીચાં પડી મૂલ કીધાં, „

બેઠસે બેઠસે લીધી. „

જલલાંને આણુ છે, બેઠલાંને આણુ છે. ૨

સરેયાની કુકાને આંતાં, સહિયર ! મારી.

થું થું બોરી લાબ્યાં ? ”

અતર બોરી લાબ્યાં, ”

ઉભલે ઉભલે લીધાં, ”

નીચાં નમી મૂલ કીધાં, ”

બેઠલે બેઠલે લીધાં. ”

ઉભલાંને આણુ છે, બેઠલાંને આણુ છે.

માળીકાને કાટે આંતાં સહિયર ! મારી.

થું થું બોરી લાબ્યાં ? ”

કાર મજરા લાબ્યાં, ”

મારા ધમિરની કાટે સોલાબ્યા, ”

નીચે નમી પાચે લાબ્યાં. ”

ઉભલાંને આણુ છે, બેઠલાંને આણુ છે.

૭૨

જોટડી

(કુટુંબીકું મજ તાલ)

આ, થું દીઝરીએ જોટડી રે આણી ?

નાની સરખી જોટડીને ચરવા રે ડોડી,

માર વીધાં વન ચરી ! આ, થું ?

નાની સરખી જોટડીને પાણી પીવા ડોડી,

આખું સરોવર પીને આવી ! આ, થું ?

નાની સરખી જોટડીને ડોકવા રે બેડી,

આજા રે ધૂણીયા ભરાયા ! આ, થું ?

મેનાં

(એ વાલીનું)

- મેના સખી ! રે મેના સખી !
 ધમિર લઈ મયા પાસ્વતી,
 એક વાર એભ્ય મારી મેના સખી !
 સામી રે તીરે વ્હાલ્યા જોષીડનાં હાટ રે,
 મહરત વસાવાને આંતાં સખી ! એક વાર૦
- સામી રે તીરે વ્હાલ્યા માંધીડનાં હાટ રે,
 શીફળ વસાવાને આંતાં સખી ! એક વાર૦
- સામી રે તીરે વ્હાલ્યા સોનીડનાં હાટ રે
 સાંકળાં વસાવા આંતાં સખી ! એક વાર૦
- સામી રે તીરે વ્હાલ્યા જાલીડનાં હાટ રે,
 ચન્દરા વસાવાને આંતાં સખી ! એક વાર૦
-

પારેલું

(ઠેકડા અમર તાલો જાડીને ગાવું)

અમર સ્યો રે અમર સ્યો,
 પેલું પારેલું પૂછે અમર સ્યો,
 કીયા જાઈ હોય રે ? અમર સ્યો.
 મઠનજાઈ હોય રે અમર સ્યો,
 દુસીયાં નામ રે અમર સ્યો,
 ખાંતીયા હોય રે અમર સ્યો,
 અમર સ્યો રે અમર સ્યો.

પેલું

પેલી સત્તા ચુકા વાળી કોણ રે ?

અમર

કમી વડુ હોય રે ? અમર સ્યો,
 કુમુદ વડુ હોય રે અમર સ્યો,
 મોટાનાં વડુ રે અમર સ્યો,
 દુસીયાં નામ રે અમર સ્યો,
 ખાંતીયાં હોય રે અમર સ્યો.

પેલું

કેપલડી

(ભરખા-એક વાણી)

- વનમાં બોલે રાજ ! કેપલડી રે;
સોના તે કેઈ માઈ બેડહું રે,
રૂપલા ઉઠાણી હાથ. વનમાં૦
- સરોવર પાણીડાં સંચર્યાં રે ભોલ,
કાંઠડે ઉભો કદાન. વનમાં૦
- નીચી પડી પડો મેં ભરખો રે ભોલ
તૂટી મારી કમખાકસ. વનમાં૦
- ભાષ રે દરજીડા ! તને વિનવું રે ભોલ
ટાંકય મારી કમખાકસ. વનમાં૦
- વાટે જતા વટેમાર્ગુ રે ભોલ,
વીરા ! મને પડુભો ચડાવ. વનમાં૦
- તારો પડુભો ગોરી તોછડો રે,
તું તો મારા ધરકેરી નાર. વનમાં૦
- તારા સરખા ને તારા જોવડા રે ભોલ,
તે તો મારા બાપના યુથામ. વનમાં૦
-

સાંઠણી

(વિવાહમાં બેઠે બેઠે માવણું)

આજ મારે સોનાનાં કામ, આજ મારે રૂપાનાં કામ.

સુરત મધ'તી રે સાંઠણી.

બાંધો વડલાની ડાંચ, નીરો નાગરવેલ,
પાઓ જમનાનાં નીર, તડકેથી આવી રે સાંઠણી.

આજ મારે સોનાનાં કામ, આજ મારે મોતીનાં કામ,
મુબઈ મધ'તી રે સાંઠણી.

બાંધો વડલાની ડાંચ, નીરો નાગરવેલ,
પાઓ જમનાનાં નીર, તડકેથી આવી રે સાંઠણી.

આજ મારે હીરાનાં કામ, આજ મારે સોનાનાં કામ,
મહીસુર મધ'તી રે સાંઠણી.

બાંધો વડલાને ડાંચ, નીરો નાગરવેલ,
પાઓ જમનાનાં નીર, તડકેથી આવી રે સાંઠણી.

સાણુડે

(ઠેકડા માણી, ચપટી વગાડીને બાવાનું)

સાણુડે ઉડી ઉડી નય રે પવનમાં,
પાણીમાં ડેમ કરી નહ રે ? પવનમાં.

હમીર રાજ ! સરૌવર ગોઠાવી દો,
દવાઓ ખાતી ખાતી નહ રે પવનમાં,
સાણુડે ઉડી ઉડી નય રે પવનમાં.

પાણીમાં૦

હમીર રાજ ! ખમીઓ ખનાવી દો,
દવાઓ મેતી મેતી નહ રે પવનમાં,
સાણુડે ઉડી ઉડી નય રે પવનમાં.

પાણીમાં૦

હમીર રાજ ! ટીકીડો અંચાવી દો,
ઝાડીઓમાં બેઠી બેઠી નહ રે પવનમાં,
સાણુડે ઉડી ઉડી નય રે પવનમાં.

પાણીમાં૦

હમીર રાજ ! કંદોઈઓ બોલાવી દો,
મીઠાઈઓ ખાતી ખાતી નહ રે પવનમાં,
સાણુડે ઉડી ઉડી નય રે પવનમાં.

પાણીમાં૦

તેલ

(રમતનો મરજો-એકતાથી મરજો. બેઠે બેઠે પણ મવાસે).

દોઢ બદામની કુંદી રે આણી,
કીયા બાધએ રામ ! જંચ માંડીયા છ ?
વળા કીયા બાઈ લેખાં રે માગે ?
અધોળ તેલ ક્યાં વાપર્યાં છ ?
નાના દીમરીઆને મર્દન કરાવ્યાં,
નાનીશી નણુદીનાં માથાં રે ઝુંથ્યાં;
નણુદી સાસરીએ વળાવીયાં છ.
અધોળ તેલ ત્યાં વાપર્યાં છ.
લપ લપ કરતી પાડોશણુ આવી,
અધોળ તેલ ત્યાં ઢોળાયાં છ.
મારા તે ધરમાં રેલમ છેલા,
ચોટે જોરમટી ચીકણી છ.

બાર બઈચર ?

(' ટોણું' થઈ ફરતાં ફરતાં કેટે હાથ મૂકી, તાળી પાડીને આવવાનું)

તલવાડાનો^૧ નાનજી ડાંગોર,^૨ ઝમકુડી

નાનજીને તે બાર બઈચર, ,

બારમાં એક બોડી બઈચર, ,

બોડી બઈચર બોર^૩ માંગે. ,

ઝાલોદ જવાતું નથી, બોર લવાતું નથી, બોડીને અલાતું નથી.

બોડી માફે ભોલી પીએ ર. ઝમકુડી

તલવાડાનો નાનજી ડાંગોર, ,

નાનજીને તે બાર બઈચર, ,

બારમાં એક ચાંદરી બઈચર, ,

ચાંદરી બઈચર કાંસકો માંગે, ,

ફતેપરે^૪ જવાતું નથી, કાંસકો લવાતો નથી, ચાંદરીને અલાતો નથી;

ચાંદરી માફે ભોલી પીએ ર. ઝમકુડી

૧ વાંસવાડાના રાજ્યમાં આવેલું એક મોટું ગામ.

૨ કોળીની એક ભત છે.

૩ સ્ત્રીઓ ચોટલામાં ગુંથીને સેંધા આગળ બાંધે છે તે સોનાનું નકશી-
જાર બોર.

૪ સંવતરામપુર તાબાનું એક ગામ છે.

તલવાડાનો નાનજી ડામેર ઝમકુદી
 નાનજીને તે બાર બધિર, ,
 બારમાં એક કાણી બધિર, ,
 કાણી બધિર કાજળ માગે, ,

રામપુર જવાતું નથી, કાજળ લવાતી નથી, કાણીને અલાતી નથી.

કાણી માંડે ભોહી પીએ રે. ઝમકુદી
 તલવાડાનો નાનજી ડામેર, ,
 નાનજીને તે બાર બધિર, ,
 બારમાં એક લૂલી બધિર, ,
 લૂલી બધિર કસાં માગે, ,

કડાણે જવાતું નથી, કસાં લવાતાં નથી, લૂલીને અપાતાં નથી.

લૂલી માંડે ભોહી પીએ રે. ઝમકુદી

મેઘ

વરહો^૧ છો રે દુનિયા^૨ દુખી થાય છે.

(અને પછી ખેડૂતની સ્ત્રીઓ આમંત્રણ મોકલે છે)

તું તો વરસીને વેલોમ^૩ આપ, મેવલીયા !^૪

તારી માથોના મોવાળ તરસે મરે,

તું તો વરસીને જર રે તળાવ. મેવલીયા !

તારી ગાયો કરે ખડલાળ મેવલીયા !
 તારી દનિયાં જુઓ તારી વાટ મેવલીયા !
 તારી ગાયોના ધરમે આવ. મેવલીયા !
 તું તો વરસીને ભર રે તળાવ. મેવલીયા !

(આવા કરણાજનક નિમંત્રણથી મેહુલો મનામ છે અને ખેડુતે
 કામે લાગે છે. નવ યૌવન ખેડુતપત્નીઓ ખુશ થાય છે, અને એ
 પરજ્ઞાનાં સ્વાગત કરવા તત્પર બને છે.)

ઝરમર ઝરમર મેહુલો વરસે,
 હોળછેડુ^૧ ઘેર આવે રે;
 માઈ નામ નાની બાળ. હુંમે ઝુમે !
 રેશો પરજીયા મેવલીયા !
 હોકલીયા^૨ ભરી આપું રે,
 માઈ નામ નાની બાળ. હુંમે ઝુમે ?

(ખેડુત પત્નીના વિચારથી પણ મેહુલીઆ મનાયાના સમાચાર
 પછી તો મળે છે, એટલે એના આનંદનો પાર રહેતો નથી. હર્ષાવેશ-
 થી તે બોલી ઉઠે છે કે :—)

એતર દખલ ચઢી વાહળા રે, માઈ નામ
 વરસ્યો વરસ્યો દાદાજીને દેસ;
 કાળા-મંડીનો કમર મેધ ચઢ્યો રે !

(પણ ખુદ મેવલીના દેહમાં વરસવાનું મેધ બૂલી ગયેલો,
 એટલે વીજળાની માફક મેધ રાખને સીધું મોકલવાં માંડ્યાં.)

ઝોતર ચઢીયો ને કખણ વરસ્યો,
 વરસ્યો ચારે દેશ રે વિજળા !
 વિજળાની માએ તેડાં મોકલ્યાં:
 “આં જ્યો મારો મેધ રે વિજળા !”
 મેધભો વરસ્યો ને મેધલી તરસી,
 ને તરસી ચારે દેશ રે વિજળા.

(પછી તો મેધરાજ મન મૂકીને ચારે દિશાએ વરસે છે, સમુદ્ર જેવાં તળાવ જરાય છે ને પટલાણી તેમાં ઝીલણી ઝીલવા જાય છે).

માઠી ! તું ન્હાવા ના જેશ,
 દેડકો તાણી જશે રે !

(અને પૃથ્વી ઉપરના પોતાના સંરક્ષક તરફની પરમ શ્રદ્ધાથી માતા આશ્વાસન આપે છે કે:—)

દેડકાની તાણી ના જઉં,
 તારા બાપુ ઝીલી લેશે રે.
 આંબલીના.

(આ દશ્ય સાચે જ કશ્ચરસમય છે. કમનશીએ અનુભવે જ સમજાય.)

તા. ૧૧ મી જુલાઈ ૧૯૨૬ ના “ ગુજરાતી ” માંથી ઉતારો.

આ તરફ પણ વરસાદની બહુ આતુરતાથી વાટ જોતા પહાડી અનાર્થ લોકનાં અર્ધનમ બાળકો મેધરાજને મનાવવા માટે હાથમાં

આખરા(પલાશ)નાં ડાળાં લપ્પને ગામમાં આવે છે, ને દરેક ઘરના
જીમરા ને પગથીયાં ઉપર પછાડી પછાડીને બોલે છે કે:—

“ ખડ ખૂટયું, પાણી ખૂટયું, દેવળ માતા! પાણી દો પાણી દો.
આંજણ નાંખું, પાંજણ નાંખું, દેવલા દેવલી ! ”

આ સાંભળી ધરવાળા ઓઝો તેમની ઉપર પાણીનો ભોટો
રેડી, દાણા આપે છે.

ફાટયાંતૂટયાં ચીથરાંવાળાં છોકરાં ધૂજતાં ધૂજતાં પણ આ પ્રમાણે
ત્રેધરાળની પધરામણી માટે પોતાના દેવળદેવ ને દેવલી માતાને
આર્ત સ્વરે વિનવે છે.

વળા મેવાડના મહેસોની છેક ઉપલા મહેલની અગાશીઓમાં
જરદ ઝાવુની અજવાળી રાતે ટોમેણો પોતાના મીઠા સૂર આલાપતી
ગાય છે કે:—

“ વાદલી વરસે ક્યું નહીં રે ? વાદલી વરસે ક્યું નહીં રે ?
મારા રાણાજીના રંગમહોત્તમાં ચંપો સુકાય છે. ”

શીમળાના ઝાડે બાંધેલો હિંચકો

(ટોળાં થઇ, કેડે હાથ મૂકી, તાલી ખાદી, દ્રશતાં માવાનું)

શીમલા ઝૂલણુ સ્યો, નદીની પારે ખેતરાં. શીમલા ઝૂલણુ સ્યો.

„	„	„	હેમો ને ગેમો બે બાગીયા.	„	„	„
„	„	„	ખાંડીયું મેડીયું બે બળદીઆ.	„	„	„
„	„	„	વાવી છે જીર ને ખાજરી.	„	„	„
„	„	„	નણુદીને ટોવા મોકલ્યાં.	„	„	„
„	„	„	નણુદીને આણું આવીયાં.	„	„	„
„	„	„	ઝોળા ચોળાને માથાં ગુંથીયાં.	„	„	„
„	„	„	નણુદીને ભૂખો લાગશે.	„	„	„
„	„	„	રસ્તામાં સુખડી શેકાવશે.	„	„	„
„	„	„	નણુદીને તરસો લાગશે.	„	„	„
„	„	„	વાટે ફૂવા ખોદાવશે.	„	„	„
„	„	„	નણુદીને થાક લાગશે.	„	„	„
„	„	„	વાટે ગાડીઓ નોડાવશે.	„	„	„

સાળુ

(અરબો-એક તાલી)

મારું સૌનાનું છે બેડું રે, છેલ છપ્પીલા છો'ગાળા !
 મારી રૂપલા ઉઠાણી રે, ,,
 હું તો સરોવર પાણી ગઈ'તી રે, ,,
 મને કાળે બળદે મારી રે. ,,
 મારા આજા સાળુ ફાટયા રે. ,,
 ઓ ગોકુળ ગામના દરજી ! રે. ,,
 મારી સાસુ ન જાણે શીવ્યો રે. ,,
 મારી જોડાણી ન જાણે શીવ્યો રે. ,,
 મારી નણદી ન જાણે આદ્યો રે. ,,
 લેજે શીવ્યાનો સોનંયો રે. ,,
 લેજે આદ્યાનો રૂપયો રે. ,,

વહેવાઈની મીઠી મશ્કરી

નાની નાનીશી લીમડીઓનાં ઝરમરીયાંશાં પાન,
તને પૂછું રે વહેવાઈ! તારે જ્યેર શું સમી લાગે ?

વહેવાઈ—મારે કાકાની પથ્થુ લાગે,
મારે મામાની પથ્થુ લાગે,
મારે બાબાની^૧ પથ્થુ લાગે,
મારે સગી ને સહી^૨
મારે જ્યેર આછ^૩ લાગે !!

ચુંદડી

(રમતાં રમતાં આવાડું)

મગ મગ જેવડા મોગરા રે,
તલ તલ જેવડાં ફૂલ, મારી જોન !
જો ફૂલ લઈને રમવા મઈ'તી,
રમતે રમતે રાત પડી ગઈ.

આભે સહિષર ! ઘેર જમએ;
 ઘેર જમને માયે દોહીએ,
 માયે દોહીને ખીર કરીએ,
 ખીર કરીને વીરે જમાડીએ.

વીરે મને ચુંદડી આપી.
 ચુંદડી પે'રી પાણી મધ'તી.
 પાણી મધ'તી ને પાલવ પલળ્યો,
 પાલવ પલળ્યો ને નેવલે સુકવ્યો.
 નેવલે સુકવ્યો ને કાગ આવ્યો,
 કાગ આવ્યો ને મેડે દોહી,
 મેડે દોહી ને રૂપીયો જડ્યો,
 રૂપિયાનો ચૂડો મંગાવ્યો.

ચૂડો પહેરીને દળવા બેઠી,
 દળા કરીને સુપડામાં વાળ્યું,
 બશેર ભોટના રોટલા કર્યા,
 રોટલા કર્યા ને સીકે હાંક્યા,
 શીકું વટયું ને (ડોહાનું) માયું ફટયું.

અરૂં

(નીચાં પડી, એકસરખી તાલી પડી, ફૂટતાં ફૂટતાં મવાય છે)

મારા પાણીઆરામાં અરૂં વાળ્યું,

ઝમ રે ઝાંઝરીયા લાલ !

અરા ભેગો ઝીઝવો હગ્યો.	ઝમ રે
ઝીઝવો લછને ગાયને નાંખ્યો.	ઝમ રે
ગાયે મને દૂધ આપ્યું.	ઝમ રે
દૂધ લઈ મહાદેવને ચડાવ્યું.	ઝમ રે
મહાદેવે મને બાઈ આપ્યો.	ઝમ રે
બાઈ લઈ ભોળઈને આપ્યો.	ઝમ રે
ભોળઈએ મને ચણા આપ્યા.	ઝમ રે
ફાતરાં લઈ કંઠાઈને આપ્યાં.	ઝમ રે
કંઠાઈએ મને પાણી આપ્યું.	ઝમ રે
પાણી લઈ આંબાને રેડ્યું.	ઝમ રે
આંબે મને ફેરીએ આપી.	ઝમ રે
ફેરી ફેરી ખાઈ મઈ.	ઝમ રે
ગોટલા છોતરાં કાઢી નાખ્યાં.	ઝમ રે

જીવાન રજપૂત ને નવયૌવના પ્રાદાણી

(સામ સાખી ટોળાં થઇને આવ્યાનું)

આપું આપું કસાંની જોડ, કંઈ રે ગરાસણી.

બળા તારી કસાંની જોડ, નહીં થાઉં રે ગરાસણી.

આપું આપું તુલસીની જોડ, કંઈ રે ગરાસણી.

બળા તારી તુલસીની જોડ, નહીં થાઉં રે ગરાસણી.

આપું આપું ઝાંઝરની જોડ, કંઈ રે ગરાસણી.

બળા તારી ઝાંઝરની જોડ, નહીં થાઉં રે ગરાસણી.

આપું આપું કાંકણની જોડ, કંઈ રે ગરાસણી.

બળા તારી કાંકણની જોડ, નહીં થાઉં રે ગરાસણી.

આપું આપું સાંકળાંની જોડ, કંઈ રે ગરાસણી.

બળા તારી તારી સાંકળાંની જોડ, નહીં થાઉં રે ગરાસણી.

ધત્યાદિ

ચીજડાં.

હું તો જાડી કાઠીમાં કિતરી રે, નાનાં નાનાં ચીજડાં થો.	1
મેં તો સુપડું બરીને જર કાઢી રે.	2
મેં તો તેનાં રે ચીજડાં લીધાં રે.	3
મેં તો ખૂણે બેસીને ખાધાં રે.	4
મને ચીજડાંની ચૂંકો ચાહી રે.	5
સસરાજી વેઢને તેડાવો રે.	6
એને તાવ નથી, એને તરીયો નથી,	
એને ચીજડાંની ચૂંકો ચાહી રે;	7
હું તો શીંગોડી તળાવ પાણી ગઈ'તી રે.	8
મને શીંગોડું ખાવાની ઇચ્છા થઈ'તી રે.	9
અધ્યા ! એક શીંગોડું લેવા દેજો રે,	10
મારા કાનની આંકોડી કાઢી લેજો રે;	11
મારા હાથે લીલી પીળી વીંટી રે.	12
હું તો લખેજરી બાપની બેટી રે,	13

જોગીડા

(“ ઉભલે ” કહેલી વખતે ઉભાં રહેવું; અને
“ નીચે બેસી ” કહેતાં બેસી જવું.)

એક વાર સુરત જાગે જોગીડા !

સુરતથી સોનાં લાવજો જોગીડા !

ઉભલે ઉભલે બહારજો જોગીડા !

હોઠે બેસીને મૂલ કરજો જોગીડા !

એક વાર મુંબઈ જાગે જોગીડા !

મુંબઈનાં મોતી લાવજો જોગીડા !

ઉભલે ઉભલે બહારજો જોગીડા !

નીચે બેસી મૂલ કરજો જોગીડા !

એક વાર ડામોઈ જાગે જોગીડા !

ડામોઈથી ડાખલા લાવજો જોગીડા !

ઉભલે ઉભલે બહારજો જોગીડા !

હોઠે બેસી મૂલ કરજો જોગીડા !

એક વાર નડિયાદ જાગે જોગીડા !

નડિયાદનાં નાડાં લાવજો જોગીડા !

ઉભલે ઉભલે બહારજો જોગીડા !

નીચે બેસી મૂલ કરજો જોગીડા !

ધત્તાદિ

દૂધી તળાવડી

(ઊઠરીઓ ન્હાવા જતી વખતે રહેતે ગાય છે)

દૂધી દૂધી તળાવડી રે, દૂધે બરયાં છે નીર;

મેં તો ઝોદી છે ચુંદડી રે બોલ.

કીયા બાઈ ચાલ્યા છે ચાકરી ? રે બોલ.

કીયાં વડુ હીંડે મોડા મોડ ? મેં તો

કીસોરબાઈ ચાલ્યા છે ચાકરી રે બોલ,

કાથી વડુ હીંડે મોડા મોડ. મેં તો

દૂધી દૂધી તળાવડી રે બોલ, દૂધે બરયાં છે નીર. મેં તો

કીયા બાઈ ચાલ્યા ચાકરી ? રે બોલ,

કીયાં વડુ હીંડે મોડા મોડ ? મેં તો

લક્ષ્મણબાઈ ચાલ્યા છે ચાકરી રે બોલ,

લાડવાઈ વડુ હીંડે મોડામોડ. મેં તો

૬૦ મેતી

(મરબો—એકતાલી)

આ જમના ગ્રીષ્મવા અમે ગયાં છ રે, સામળીયા !

ત્યાં મેતી બાધ્યું એક, નંદના નાનડીયા !

એક મેતી કેમ વહેંચીએ છ રે. સામળીયા !

વવઝાવે ધણેરાં થાય નંદના નાનડીયા !

જમનાકાંઠે મેતી વાવીયું છ રે. સામળીયા !

મેતીએ સોંચ્યાં દહીં ને દૂધ નંદના નાનડીયા !

ગોકુળ ધન ધણી દૂગણો છ રે. સામળીયા !

ઘેર ઘેર દેવડાવી આણુ નંદના નાનડીયા !

કાવડે ધાણી દૂધ લાવિયાં, છ રે. સામળીયા !

આ મેતી સોંચવા કાજ નંદના નાનડીયા !

એક પાને ખીળું નીકળે, છ રે. સામળીયા !

ચોથે આવી મેતીની ભૂમ. નંદના નાનડીયા !

પાંચમે સંપૂર્ણ થયું, છ રે. સામળીયા !

છઠ્ઠે તાર્યાં જશોદા માત નંદના નાનડીયા !

થાળ ભરી મેતી ઉતર્યાં, છ રે. સામળીયા !

ગોવાળાંને વહેંચ્યા હાર નંદના નાનડીયા !

ગોવાળે હાર સોઢાવીયા, છ રે. સામળીયા !

ગોવાળ ઝાકમ ગોળ, નંદના નાનડીયા !

ગાય શીખે ને સાબળે, છ રે સામળીયા !

તેનો થાય વૈકુંઠ વાસ. નંદના નાનડીયા !

પોપટ

(હરજીયુ—એક તાલીમ)

ખાલજીની શેરીએ ના જઈશ મારા પોપટ !
ખાલજીની બાથડી હરામ મારા પોપટ !
મારશે લાડુનો માર મારા પોપટ !
મેં તને વારીયો રે મારા પોપટ !

સુતારની શેરીએ ના જઈશ મારા પોપટ !
સુતારની બાથડી હરામ, મારા પોપટ !
મારશે વાંસલાનો માર મારા પોપટ !
મેં તને વારીયો રે મારા પોપટ !

પાટીદારની શેરીએ ના જઈશ મારા પોપટ !
પાટીદારની બાથડી હરામ, મારા પોપટ !
મારશે તને હળનો માર, મારા પોપટ !
મેં તને વારીયો રે મારા પોપટ !

દરબારના મહેલમાં ના જઈશ મારા પોપટ !
દરબારની રાણીઓ હરામ, મારા પોપટ !
મારશે બંદુકનો માર, મારા પોપટ !
મેં તને વારીયો રે મારા પોપટ !

રજપુતની શેરીએ ના જઈશ મારા પોપટ !
 રજપુતની બાઈડી હરામ, મારા પોપટ !
 મારશે તલવારનો ધા, મારા પોપટ !
 મેં તને વારીયો રે મારા પોપટ !
 વાણીયાની શેરીએ ના જઈશ, મારા પોપટ !
 વાણીયાની બાઈડી હરામ, મારા પોપટ !
 મારશે કાટલાનો માર મારા પોપટ !
 મેં તને વારીયો મારા પોપટ !

દર ગુંદાં

(ફૂલચીયું—આજી તાલ)

મારા વાડામાં ગુંદી લાલ ! ગુંદાં લ્યો.
 મેં તો થાળી બરી ઉસોડ્યાં, લાલ !
 મારા રે જોડનાં છોકરાં;
 મને કાકી કહે તો આપું. લાલ !
 મારી રે નણ્ણીનાં છોકરાં,
 મને મામી કહે તો આપું. લાલ !

ગરબો

(કૃષ્ણકૃષ્ણ-ગરબ તાલી)

સુરતી ગરબો વાપર્યો, જઈ ડુંગરામાં ફેરાવ્યો જ રે,
એટલામાં આવ્યાં ચંચળ વડુ, લઈ ગરબો રમી આવ્યાં જ રે.
એટલામાં આવ્યા ચીમનભાઈ, બેવડી રાસે રમાડ્યાં જ રે.
એટલામાં આવ્યાં જશોદા બહેન, ના મારશો મારા નંદના ગોવિંદ
એ ગરબો બહુ ફોંસીલો.....
ના મારશો મારા હેલછખીલા ! નવ દાંડા નવ રાતો જ રે.

ટોપી

(આલતાં આલતાં આવડું)

લીલીશી ટોપી ને ભરતે ભરેલી,
ટોપી મૂકીને વીરો નગર સીધાવ્યા.
નગરીના લોકે પૂછ્યું, ટોપી ક્યાંથી આવેલી ?
અમારા દાદા સાહેબ સૂખા,
રાજને ત્યાંથી બેટો મળેલી.

૯૪

આંખો

(ફૂંકણીયું-ત્રણ તાલી)

(ગોરેમાં નહાવા જતી વખત આવતું)

આંખો પાડ્યો ઝાંક ઝુમ રે,
 ત્યાં ફાણ વેડવા જાય ?
 કીયાં બેનનાં સાસરાં વેગળાં,
 ત્યાં ફાણ તેડવા જાય ?
 લીલાવતી બેનનાં સાસરાં વેગળાં;
 ત્યાં ફાણ તેડવા જાય ?
 જશે જયંત બાઈ પાનળા,
 ઘોડીલે ધુધર માળ.

૯૫

બનેવીની મશ્કરી

(ફૂંકણીયું-ત્રણ તાલીયું)

આગળ આવે છે માંડે મગફળાનું ખેતર,
 ઓળો પાડજે રે, દાણો ખાશે નહો.
 આગળ આવે છે માંડે ચણાનું ખેતર,
 ઓળો પાડજે રે, પોપડ ફાલશે નહો.
 આગળ આવે છે મારી કુંચન તલાવડી,
 હાથ પગ ઘોળે રે, પાણી પીશે નહો.
 આગળ આવે છે મારી નાની નણફાલી,
 હાથ ઝાલજે રે, ફેરા ફરશે નહો ?

ધૂપેલ

(ફરજીયું—એક તાલી.)

પા પેસાનું મેં તો ધૂપેલ આપ્યું,
મેં માલ્યું ને મારી સહિયરે માલ્યું.
વધ્યું ઘટ્યું નવટાંકીમાં નાંખ્યું,
નવટાંકી નવટાંકી ઢોળાઈ ગઈ.
ખાણીયા ખાણીયા બરાઈ ગયા !
સાંબેલાં સાંબેલાં તણાઈ ગયાં !
હું ડરી, હું ડરી સીંકે ચઢી ગઈ !
સીકું વટ્યું ને માયું પુટ્યું !

નણુદોઈ

(એકલીએ સ્મતમાં માથ હે)

(ફરજીયું—એક તાલી)

મારે ઘેર આવળે રે નણુદોઈ પરણ્યા !
થું થું જમરો રે ? નણુદોઈ !
શીરોપુરી કરળે રે સાહેબા ! જખીયું.
શીરોપુરી તો મારા સસરાને ભાવે,
તમે થું જમરો રે ? નણુદોઈ !

દૂધપાક કરજો રે સાહેબા ! જમીયું,
 દૂધપાક તો મારા જોડેને બાવે.
 તમે થું જમશો રે ? નથુદોઈ !

કંસાર કરજો રે, સાહેબા ! જમીયું.
 કંસાર તો મારા વીરા જમશે,
 તમે થું જમશો રે ? નથુદોઈ !

રોટલા કરજો રે, સાહેબા ! જમીયું,
 રોટલા તો મારા ઉધડીયાને બાવે,
 તમે થું જમશો રે ? નથુદોઈ !

ભેડકું કરજો રે સાહેબા ! જમીયું.
 ભેડકું તો મારા બાગીયાને બાવે,
 તમે થું જમશો રે ? નથુદોઈ !

દાળભાત કરજો રે સાહેબા ! જમીયું.
 દાળભાત તો મારાં છોકરાંને બાવે,
 તમે થું જમશો રે ? નથુદોઈ પપ્પુલા !

કમખો

(મરના-એક તાલી)

સોના તે કેઈ માઈ ખેલું ર,	
નાગર ! ઉભા રહેા રંગરસીયા !	
રૂપલા ઉઢાણી હેઠ ર.	નાગર !૦
સાત સહીયર પાણી સંચર્યાં ર.	નાગર !૦
ઠાંઠુડે ઉભો છે કા'ન ર.	નાગર !૦
નીચી નમીને ધડો મેં બર્યો ર.	નાગર !૦
તૂટી મારી કમખાકસ ર.	નાગર !૦
બાઈ રે દરજી ! વીરા ! વીનવું ર.	નાગર !૦
ટાંક મારી કમખાકસ ર.	નાગર !૦
સાસુ ન જાણે સીવેલી ર,	નાગર !૦
નથુદી ન જાણે ટાંકેલી ર.	નાગર !૦
એટલે કા'નુડો બોલીયો ર :	નાગર !૦
તુજ સરીખી તારા જેવડી ર.	નાગર !૦
એ તો મારા ધર કેરી નાર ર.	નાગર !૦
આવડી ક્યાં લાગી વાર ર ?	નાગર !૦
સ્વામી તે મારા ખીજરો ર.	નાગર !૦
માથે મૂકે જૂઠું આળ ર.	નાગર !૦

હોળીનું ગીત

આંખો મોર્યો રે મહુડે મોગરો,
કેસરી તો લળા લળા નમ રે;
આવો કલજબાધ ! હોળી રમીએ.

નહોં આવો તો નાગજીભાના સમ રે,
આવો મદમાતી હોળી રમીએ.

જવતા હથું તો હોળી રમશું,
મુએ હેલ્લા રામ રામ રે,
આવો કલજબાધ ! હોળી રમીએ.

ચુંદડી

ચુંદડી તે જાલેરી આવી રે, પાવાગઢની ચુંદડી
 આવી ઉતરી રામજીભાષને ઘેર રે. ,,
 કરે! મારા રામજી વીરા! મૂલ્ય રે. ,,
 ચુંદડીના સવા બે રાકડા રે, ,,
 પે'રે! મારાં મોતીઆઈ બેન! રે ,,
 ચુંદડી પે'રે! તો ઢેડો જરાય રે. ,,
 આહું તો પગમાં રાળાય રે. ,,
 ઘોઠ તો દરિયો રંગાય રે. ,,
 ખંખેરે તો ઉડે ઝીણા મોર રે. ૧ ,,

૧ હું મારી ચુંદડી ખંખેરે છું, ત્યારે તેના પર પાડેલી મોરની ભાતને
 જોઈને જાણે ઝીણા ઝીણા મોર ઉડતા હોય એમ લાગ્યા છે.

જુગદું

તરક આધરભાઈ જુગદું રમતા.

તરક હારે તે બધી પૃથ્વી જ ડાલે,

આધરભાઈ હારે તે બેની પરણાવે,

એવી શરતે બકતા.

જવેરી રાજા ! જુગદું કેઈ રમશે નહીં રે.

પહેલી બાજી તરકે જ નાંખી,

તરક હાર્યા નવે જાય રે. જવેરી ! ૦

બીજી બાજી આધરભાઈએ નાંખી,

આધરભાઈ હાર્યા જાય રે. જવેરી ! ૦

ત્રીજી બાજી તરકે જ નાંખી,

તરક હાર્યા નવ જાય રે. જવેરી ! ૦

ચોથી બાજી આધરભાઈએ નાંખી,

આધરભાઈ હાર્યા જાય રે. જવેરી ! ૦

તરક આધરભાઈ ઘોડીલા બેલંતા

ઘોડીલા બેલંતા ખડકીએ આવ્યા.

ખડકીનાં ખોભ્યાં કમાડ રે. જવેરી ! ૦

રસોષ 'કરતાં માતા અમારાં:
'આપડે જ બારણે તરક જ કેવા ?
તરકનાં તેડાં કેને ?' જવેરી !૦

'હુંય ન જાણું મારાં દીકરી જવેરબા !
જઈ તમારા પિતાશ્રીને પૂછો.' જવેરી !૦

ચોરે તે બેઠા પિતાશ્રી અમારા:
'આપડે તે બારણે તરક જ કેવા ?
તરકનાં તેડાં કેને ?' જવેરી !૦

'હુંય ન જાણું મારાં દીકરી જવેરબા !
જઈ તમારા વીરાને પૂછો.' જવેરી !૦

નામું લખતા વીરા અમારા:
'આપડે તે બારણે તરક જ કેવા ?
તરકનાં તેડાં કેને ?' જવેરી !૦

'હુંય ન જાણું મારાં બેની જવેરબા !
જઈ તમારાં બાબીને પૂછો.' જવેરી !૦

પુત્ર ધવરાવતાં બાબી અમારાં:
'આપડે તે બારણે તરક જ કેવા ?
તરકનાં તેડાં કેને ?' જવેરી !૦

'હુંય ન જાણું મારાં નણ્ણદી જવેરબા !
જઈ તમારા નાના બાધને પૂછો.' જવેરી !૦

ધોડીલા ખેલતા વીરા અમારાઃ
 ‘આપડે તે બારણે તરક જ કેવા ?
 તરકનાં તેડાં કેને ?’ જવેરી !૦

‘હું ન બાણું મારાં બેની જવેરબા !
 જઈ તમારાં બાબીને પૂછો.’ જવેરી !૦

પાણીલાં તે બરતાં બાબી અમારાંઃ
 ‘આપડે તે બારણે તરક જ કેવા ?
 તરકનાં તેડાં કેને ?’ જવેરી !૦

‘હું કહું તો મારી જીભ કપાય,
 તરકનાં તેડાં તમને.’ જવેરી !૦

દાગીના પહેરાવી સોનારણ્ય બતાવી,
 ‘ ન હોય રે જવેરબાનાં રૂપ.’ જવેરી !૦

રાતી સાડીએ રંગારણ્ય બતાવી,
 ‘ ન હોય રે જવેરબાનાં રૂપ.’ જવેરી !૦

કાળે ચુડીએ કથુબણ્ય બતાવી,
 ‘ ન હોય રે જવેરબાનાં રૂપ.’ જવેરી !૦

રાતે ચુડીએ રાજવેણ્ય બતાવી,
 ‘ ન હોય રે જવેરબાનાં રૂપ.’ જવેરી રાજ !૦

મસોતાં પહેરતાં જવેરબા બતાવ્યાં,
 ‘ હોય રે જવેરબાનાં રૂપ.’ જવેરી રાજ !૦

‘લ્યો રે જવેર ખીખી ! ઓઢણાં ઓઢો.’

‘મુસલમાની ઓઢણાં નહીં ઓઢું;
ઓઢીશ હિંદુ સાડી.’ જવેરી રાજા ! ૦

‘લ્યો રે જવેર ખીખી ! સુરવાળ પહેરો.’

‘મુસલમાની સુરવાળ નહિ રે પહેરું;
પહેરીશ ધુમરીઆળો ચણીયો.’ જવેરી રાજા ! ૦

‘લ્યો રે જવેર ખીખી ! કાપડું પહેરો.’

‘મુસલમાની કાપડું હું નહિ પહેરું;
પહેરીશ કસબી કબજો.’ જવેરી રાજા ! ૦

‘લ્યો રે ખીખી ! લાલ બંગડી પહેરો.’

‘લાખની બંગડી નહીં રે પહેરું;
પહેરીશ સૌભાગ્યની ચૂડી.’ જવેરી રાજા ! ૦

બાધર હાર્યા ને તરક જ જિત્યા,
પરણાબ્યાં બાધરની બેની. જવેરી રાજા ! ૦

(ત્યાર પછી જવેર બેન સાસરે ન જતાં તરકનાં કપડાં વાડમાં ફેંકી
ઋષિમામાને ઘેર જતાં રથાં હતાં. આ બાવની થોડીક લીટીઓ બાકી છે.)

૧૨૨

૧૦૨

તુરીયાનું લગન

(ચિત્રતાલી)

બાહુ મળ્યું બાંહેડું ગામ,
તુરીયાનો વિવાહ કર્યું રે.
બાંહેડા કહે: 'હું બ્રાહ્મણ થાઉં,
હું તુરીયાને પરણાવું રે.'
મેથીની બાળ મોડ બાંધે:
'હું વરની છું માતા રે.'
સવાની બાળ બાળ પુલાવે:
'હું વરની છું મામી રે.'
લૂણીની બાળ લૂણ ઉતારે:
'હું વરની છું બેની રે.'
સકર કેળું થાનકે બેઠું:
'હું સૌ શાકમાં રાતું રે.'
મરચું તો વળી મુછ મરડે:
'હું સૌ શાકમાં તીખું રે.'

કારેહું કડકડવા બેહું:
'હું સો શાકમાં કડવું રે.'

કંકેહું તો વળી રડવા લાગ્યું:
'મારે શરીરે કાંટા રે.'

ધોણું કોણું રડવા બેહું:
'હું જાને નહીં આવું રે.'

શા માટે નહીં આવું રે ?

'મારે શરીરે ધણી લાભૂતી,
તે માટે નહીં શોણું રે.'

બહુ રીંઘણું મરવા બેહું:
'મારે જોષણે પાપટી રે.'

મવારશોગ કહે: 'હું ગોરાણી,
મારે જોષણે સાટી રે.'

વાલોળા વેલે જઈ બેઠી,
પાપટીઓ ધૂળ ફાંકે રે.

મલકું તો વળી માલ ફાંકે:
'મારે જોષણે મોડ રે.'

પાંચ મલોખાંની વેલ જનાવી.
ઘરીયું પરણી ઘેર આવ્યું રે.

રંગમહોલ

(બેઠે બેઠે માવાનું)

રંગમહોલમાં તે કાણુ કાણુ પોદશે ?

રંગમહોલમાં કીયા બાઈ પોદશે ?

એમને લાલ ગુલાબી ઢાળે વાય,
પાતળીયો પોદયા રે રંગમહોલમાં.

રાણી કઈ વહુ તે મેડીએથી ઊતર્યાં ?

એમના હાથમાં સાલુડા બે ચાર.

પાતળીયો૦

હળવે રહીને કઈ બે'ને પૂછીયું :

'ભાબી ! આ રે સાળુડા કીયા શહેરના ?'

પાતળીયો૦

' નણુદલ ! તમારા વીરાને મુંબઈ શહેર,

સાળુડા વસાવ્યા રે સુરત શહેરના.'

પાતળીયો૦

રંગમહોલમાં તે કાણુ કાણુ પોદશે ?

રંગમહોલમાં કીયા બાઈ પોદશે ?

એમને લાલ ગુલાબી ઢાળે વાય.

પાતળીયો૦

રાણી કઈ વહુ તે મેડીએથી ઊતર્યાં ?

એમના હાથમાં ડાબલડા બે ચાર.

પાતળીયો૦

હળવે રહીને કઈ બે'ને પૂછીયું ?

'ભાબી ! આ રે ડાબલડા કીયા દેશના ?'

પાતળીયો૦

' નણુદલ ! તમારા વીરાને કુમસ શહેર.

ડાબલડા વસાવ્યા જાપાન દેશના.'

પાતળીયો૦

હાતરકું

(કૃદ્વૃત્તિ-ત્રણ તાલી)

ખરા ભોદાનું માઈ હાતરકું રે ભોલ,
ધડ્યું છે લાલીયા લુહાર.

મારા બહાલમજી ! હો,—
હવે નહોં જાઉં ધાસ વાઢવા રે ભોલ.

પરાણે વાઢી પાંચ પૂળાઓ રે ભોલ,
મેં વાઢી દસ વીસ. મારા૦

પરધમાને બારો મેં ચઢાવ્યો રે ભોલ,
મને મૂકી વનવાસ. મારા૦

વાટે જતા વટેમાર્ગુ રે ભોલ,
'ભાષ !' મને બારો ચઢાવ.' મારા૦

'બારો ચઢાવું એક વાતનો રે ભોલ,
તું તો મારા ધર કેરી નાર.' મારા૦

'એ શું બોલ્યો ? ફટ પાપીયા !' રે ભોલ,
તું તો મારા બાપનો ગુલામ. મારા૦

નીચી પઢીને બારો મેં લીધો રે ભોલ,
તૂટી મારી કમખાકસ. મારા૦

મામના દરજ્જા ! વીરા વીનવું રે ભોલ:
ટાંક્ય મારી કમખા કાસ. મારા૦

ટાંકે ટાંકે મેલ્ય કુધરી રે ભોલ.
હેડે મેલજો મોર. મારા૦

ગોપબીત

(ગોવાળીકાવ્યં ગીત)

૧.

હેલુ પેલું તારીયું ઉગેલું રે, રતન તારીયું
 તારીયું ઉગ્યું ને વાણ્યાં વાયાં રે ,,
 તારાં રેલ્યાં ને મારાં પાડાં રે. ,,
 બેળાં કરીને આપણુ ચારથું, રે ,,
 તારા દાણીયા ને મારાં મહુડાં રે. ,,
 બેળાં કરીને આપણુ ખાથું રે ,,
 પાડાં ચારતે માયા લાગી રે. ,,
 જતાં રે'વાનાં દિલ થયાં રે ,,
 જતાં રે'થું તો થું ખાથું રે ? ,,
 ટકા પેસાની ગાંઠ લેથું રે, ,,
 કીચે મારગે આપણુ જથું રે ? ,,
 ગોધરાંની સડકે ચાલ્યાં જથું રે ,,
 ગોધરાનો દાણી દાણુ માગે રે. ,,
 દાણુ માગે તો રાતે જથું રે ,,
 રાતે જથું તો ચોર ચાથું રે. ,,
 ટકા પેસો તો છૂટી પડ્યો રે ,,
 ખરચી ખૂટી ને માયા દૂટી રે. ,,

ગોપગીત

૨

મારી ધાણી ને તારા દાળીઆ.	ગોવાળીઆ	૨	સોલ
તારાં ઓંડાં ^૧	મારાં પાડાં.	”	”
આપણે ભેગાં બેસી ચારશું.		”	”
મારી ધાણી ને તારા દાળીઆ.		”	”
આપણુ ભેગાં બેસી ખાશું.		”	”
તારી આંખનો ચાળો.		”	”
તારી આંખ આપું ફેડી.		”	”
તારા હાથનો ચાળો.		”	”
તારે હાથ આપું ભાગી.		”	”

ગોપગીત

૩

ડુંગરી ઉપર કાચંડી વીમાણી રે મા'રાજ
 વાસોતાનાં^૧ છોરાં ગાયેા ચારે રે. ,,
 વાસોતાના છોરે ઇંડાં ફોડ્યાં રે. ,,
 કાચંડી તો અરજ કરવા ચાલી રે. ,,
 કાચંડી તો ડુંગરપુર જઈ પો'ચી રે. ,,
 કાચંડી તો પોળે જઈને ઉભી રે. ,,
 કાં કાચંડી તું કેમ આંહી આવી રે ? ,,
 'આપજી મારાં ઇંડાં ફોડી નાંખ્યાં રે.' ,,
 કાચંડી તો જોડી હાથ ઉભી રે, ,,
 એમ કરતાંમાં ચાર સિપાઈ મોકલ્યા રે. ,,
 વાસોતાનાં છોરાં પકડી લીધાં રે. ,,

લભવખતનું ગીત

૪

રાહી^૧ નાનેરી પરણાવી, રાહી જમરી રે,
 રાહી થાળીયામાં પરણાવી ",
 રાહી મામાને ઘેર પરણી. ",
 રાહી કુંકુએ વધાવી, ",
 રાહી ચોખડલે વધાવી. ",
 રાહી સાસરાવળુ આવે. ",
 રાહી આપડી શેરીએ આવે. ",
 રાહી હાવભાવ કરે ",
 રાહી હુકો જાંઝ^૨ આલે "

૧ ઓકરીનું નામ. વડનગરા કચ્છીમાં તેમ લેહવા પાટીદારોમાં 'રાઈ',
 'રાઈલી' એવાં નામ કેટલીક ઓકરીઓનાં હોય છે. તેમ રાધાની સખીનું
 નામ પણ 'રાઈ' કે 'રાહી' કવિતામાં મળી આવે છે. (દિ. બ. કે. હ.
 કુવ.) ૨ પીવાની તંબાકુ.

લમ્

૫

પીપળાનું પાનું બોલે ધડાધડ રે,
 વડલાનું પાનું છે ગુંગું રે.
 લાડી ! તારો બાપો બોલે ધડાધડ રે:
 લાડી ! તારો બાપો છે ગુંગો રે.
 લાડી ! તારી માડી બોલે ધડાધડ રે:
 લાડા ! તારી માડી છે ગુંગી રે.
 લાડી ! તારો કાકો બોલે ધડાધડ રે:
 લાડા ! તારો કાકો છે ગુંગો રે.
 લાડી ! તારો વીરો બોલે ધડાધડ રે:
 લાડા ! તારો વીરો છે ગુંગો રે.

વિવાહ

ગીત

પાટણુ જડયું રે જડાવ, અમદાવાદ ચીતરયું રે;
અમદાવાદના રાય સુલતાન, કીયા ભાઈ ત્યાં વસે રે ?

એમનાં ગોરાંદે એમ ભણે રે :

સ્વામી અમને સાંકળાં ધડાવો,

કક્ષાં મેલું ઢળકતાં રે.

આવશે સજન લોક,

વિવાહમાં હોંડું મલપતી રે,

પાટણુ જડયું રે જડાવ, અમદાવાદ ચીતરયું રે;
સુરતના રાય સુલતાન, કીયા ભાઈ ત્યાં વસે રે ?

એમનાં ગોરાંદે એમ ભણે રે :

સ્વામી ! અમને અંખર વસાવો,

પાલવ મેલું ઢળકતો રે.

આવશે સાજન લોક,

વિવાહમાં હોંડું મલપતી રે.

વયનું કળેડું

(૧)

મા ! મને ડોસાને પરણાવી રે,
ડોસાને ગોઢી પર ભાવ રે
લે રે ડોસા ! ચુંથાં પુંથાં,
લે રે ડોસા ! ચુંથાં પુંથાં.

મા ! મને૦

ડોસાને અમલ પર ધણો ભાવ રે,
લે રે ડોસા ! ગટા ગટ,
લે રે ડોસા ! ગટા ગટ.

મા ! મને૦

ડોસાને ધાણી પર ધણો ભાવ રે,
લે રે ડોસા ! કરડ કરડ,
લે રે ડોસા ! કરડ કરડ.

મા ! મને૦

ડોસાને રોટલા પર બહુ ભાવ રે,
લે રે ડોસા ! કટકો બટકો,
લે રે ડોસા ! કટકો બટકો.

મા ! મને૦

ડોસાને ખાટલા પર બહુ ભાવ રે
લે રે ડોસા ! ભાંગ્યોતૂટ્યો
લે રે ! ડોસા ! ભાંગ્યોતૂટ્યો.

મા ! મને૦

વયનું કળેડું

(૨)

ખાર વરસની કન્યા, ને અઢી વરસનો વર રે.
 પાણી ભરવા જઈ ત્યારે વાંસે વાંસે આવે રે.
 વાંસે વાંસે આવે ત્યારે ફવામાં દડસેલું રે,
 ફવામાં દડસેલું ત્યારે ફૂગક ડોઘ્યાં કરે રે.
 ફૂગક ડોઘ્યા કરે ત્યારે હેયડલામાં દાઝું રે,
 હેયડલામાં દાઝું ત્યારે માણુ લંબાવું રે.
 માણુ લંબાવું ત્યારે કાને વળગી આવે રે.
 ખાર વરસની કન્યા, ને અઢી વરસનો વર રે.
 વાસીદાં વાળવા જઈ ત્યારે વાંસે વાંસે આવે રે,
 વાંસે વાંસે આવે ત્યારે, ઉકરડામાં દાણું રે.
 ઉકરડામાં દાણુ ત્યારે, કુદલક કુદલક કરે રે,
 કુદલક કુદલક કરે ત્યારે હેયડલામાં દાઝું રે.
 હેયડલામાં દાઝું ત્યારે, ટોપતો લંબાવું રે,
 ટોપતો લંબાવું ત્યારે કાને વળગી આવે રે.

બાર વરસની કન્યા, ને અઢી વરસનો વર રે,
 રાટલો કરવા બેસું ત્યારે ચુલા કને આવે રે.
 ચુલા કને આવે ત્યારે ઉંખાડું દેખાડું રે,
 ઉંખાડું દેખાડું ત્યારે, દખડક દખડક નાસે રે.
 દખડક દખડક નાસે ત્યારે, ટોડલો જમને ઉભો રે,
 ટોડલો જમને ઉભો ત્યારે, ચીસ પાડી રહે રે.
 ચીસ પાડી રહે ત્યારે, હંચડલામાં દાડું રે,
 હંચડલામાં દાડું ત્યારે, કડકો રાટલો આપું રે.
 કડકો રાટલો આપું ત્યારે, છેલ્લો રાટલો માગે રે,
 છેલ્લો રાટલો આપું ત્યારે, શીકા સામું જુએ રે.
 શીકા સામું જુએ ત્યારે, શીકા વાળું આપું રે.
 બાર વરસની કન્યા, ને અઢી વરસનો વર રે.

માતાજીનો મહિમા

ગીત

દુનિયા આવે છે માની જગત જો,	
અંબા માના ગોખ રળિયામણા જો;	
દીવા બજે છે બે ચાર જો.	દુનિયા
પગ વિના આવે પાંગળા જો,	
દોટા કાઢતા જાય જો.	દુનિયા
બહુચર માના ગોખ રળિયામણા જો,	
દીવા બજે છે બે ચાર જો.	દુનિયા
આંખ વિના આવે આંધળા જો,	
મેતી પરીવતા જાય જો.	દુનિયા
કાળકા માના ગોખ રળિયામણા જો,	
પુત્ર વિના આવે વાંઝીયાં જો.	
હાથ ગાતા જાય જો.	દુનિયા

બડવા

ગીત

ગજ ગજની ટોપી રે બડવા ! શેરડીએ દોડયો રે બડવા !
 મામાજી મનાવે બડવા ! ખભાઓ શીવડાવે બડવા
 ગજ ગજની ટોપી રે બડવા ! શેરડીએ દોડયો રે બડવા !
 દાદાજી મનાવે બડવા ! જનોઈ દેવડાવે બડવા !
 ગજ ગજની ટોપી રે બડવા ! શેરડીએ દોડયો રે બડવા
 માતાજી મનાવે બડવા ! બીક્ષાએ ગીરસાવે બડવા !
 ગજ ગજની ટોપી રે બડવા ! શેરડીએ દોડયો રે બડવા !
 ગુરજી મનાવે બડવા ! સંધ્યાએ ભણાવે રે બડવા !

બાળો બ્રહ્મચારી

ગીત

બાળો બ્રહ્મચારી, મારો બાળો બ્રહ્મચારી,
 કાશીમાં વિશ્વેશ્વરને વદાસો રે. બાળો०
 બાળો બ્રહ્મચારી, મારો બાળો બ્રહ્મચારી,
 રેવામાં કુબેરજીને વદાસો રે. બાળો०
 બાળો બ્રહ્મચારી મારો બાળો બ્રહ્મચારી,
 ડાકોરમાં રણછોડજીને વદાસો રે. બાળો०

શ્રી ફાર્બસ ગુજરાતી સભાની માસિકીનાં પુસ્તકો

- ૧-૨ રામનાથા (સચિવ) તૃતીય આવૃત્તિ ભાગ ૧ તથા ૨ બે; ૨૫. શ્રી. અરેન્ડાન્ડર કિન્સોલ મુબરે રમેલી અને દિ. બ. રણછોડભાઈ ઉ. દિવેએ બાંધ્યા કરેલી, ફરેકનું મૂલ્ય રૂ. ૫-૮-૦.
- ૩ માર્કસ એરેલીઆસ એન્ડોનીનસના સુ-વિચારો-બાબાનતરકાર, ઇડનરેશ ૨૫. શ્રી મદારાજ સર કેશરીસિંહ રા. રા. નગીનદાસ પુ. સંઘવીના ઉપોદ્યાન અને સમા સંસ્કૃત સુબાધિત અને તત્ત્વજ્ઞાનના વગનો સાથે, મુદ્દ રૂ. ૨-૦-૦.
- ૪-૫ શ્રી ફાર્બસ ગુજરાતી સભાનાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોની સવિસ્તર નામાવલિ ભાગ ૧ લો તરફ બે; તમાર કરનાર રા. રા. અંબાલાલ યુગાખીરામ અને શ્રી. જો. ફરેકનું મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.
- ૬ ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો ભાગ ૧-૨ (સાથે બેગ) તમાર કરનાર રા. રા. નર્મલાસંકર વક્ત્રમજ દિવેલી; મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦.
- ૭ રસકલ્પોલ : બાળાઓએ ગાવાનાં સ્ત્રીજવનાં ગીતો : સંપાદક રા. રા. હમનલાલ વિદ્યારામ રાવજ મહેતાજી.

મળવાનું ટેકાણું.

મેસર્સ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કું

બુ. સેલસ અને પબ્લીશર્સ

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ. મહાબાદેવી રોડ, મુંબઈ નં. ૨.

